

The Role of cultural Traditions in sustainable Rural Livelihoods; Case study of Ardabil County

Vakil Heidari Sarban¹, Vahid Khajavi²

Received: Dec. 30, 2017; Accepted: Dec. 07, 2019

Extended Abstract

The method of this research is descriptive-analytic and the data of this research have been collected through a library and field study (questionnaire). The statistical population of the study is the rural population of Ardabil city with a population of 74536 people. To calculate the sample size of this society, Cochran formula was used and the family size criterion was used to determine the sample size of the villages and the sample size was estimated to be 358. The face validity of the questionnaire was confirmed by the professors of Mohaghegh Ardabili University and Tabriz University. Also, using Cronbach's alpha, the reliability of questions in the cultural traditions section was 0.79 and in the sustainable livelihoods section of 0.78, which can be said that the questions presented have an acceptable reliability coefficient. The data were analyzed using SPSS 21 software. Pearson correlation test and regression were used. Results showed that there is a positive and significant correlation with coefficient of 0.63 between cultural traits variable and sustainable livelihoods in rural areas. Also, the beta coefficient showed that 0.63 percent of cultural trends predict the changes in the sustainable livelihoods of villagers.

Keywords: development, sustainable development, rural sustainable development, rural Development, social justice, Ardabil county

1. Assistant Professor of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran (Corresponding Author)

✉ v_heidari@uma.ac.ir

2. MA in Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

✉ v-khajavi@uma.ac.ir

INTRODUCTION

Individuals and communities have their own values, meanings, customs and knowledge systems that affirm identity and diversity and play a key role in sustaining livelihoods. However, such features have been frequently ignored in development planning. Too frequently, development practitioners have perceived cultural norms and traditions as being quite separate from and unaffected by development values, suggesting that cultural diversity has no 'economic importance' (Throsby, 2001). This kind of development has affected the lives of many communities whose hopes and imaginations are inseparable from the production and reproduction of meanings, symbols, customs and knowledge (North and Cameron, 2000; Radcliffe, 2006).

One of the most significant post-modern insights is that tradition or 'pastness' (Appadurai, 1981) is a valuable renewable resource. For many rural researchers, the espousal of social constructionism represents a cultural turn that has deflected rural studies away from its fundamental core of concern for socio-economic change in rural space (Cloke, 2006).

In focusing on culture and development, this paper supports the livelihood perspective as a pragmatic approach under which cultural knowledge and traditions can be explicitly treated as resources in the context of achieving sustainable community development. The paper demonstrates the extent to which these cultural complexities and rural lives are interconnected in terms of both livelihood choices and opportunities and in building up various livelihood assets in the shape of human, social, natural, financial and physical capital. The livelihood perspective facilitates a better understanding of how and where culture becomes central in development interventions and how culture is conceptualized and incorporated into the process of community development. As a result, it is suggested, development interventions can be more effective and beneficial to those people whose lives are being changed, the role of cultural values and attitudes as obstacles to or facilitators of progress has been largely ignored by governments and aid agencies. Integrating values and attitude change into development policies, planning and programming is a promising way to ensure that in the next fifty years, the world does not relive the poverty and injustice that most poorer countries, and underachieving ethnic groups, have been mired in during the past half century (Huntington, 2000, 5).

PURPOSE

The purpose of this study is to investigate the role of cultural traditions in sustainable rural livelihoods.

METHODOLOGY

The research method was analytical -explanative survey type. It can be said that studied population in this study consists of all villagers living in rural areas of Ardabil County in 2019 (N= 74536), among which 358 persons were selected as statistical sample using Cochran formula. Sample size was determined based on the Cochran's formula and the required data were collected through questionnaires. Content validity of the questionnaire was confirmed by professors and experts and its reliability was determined based on Cronbach's alpha (0.78-0.79). The data were analyzed using SPSS 21 software. Pearson correlation test and regression were used.

RESULT

Results showed that there is a positive and significant correlation with coefficient of 0.63 between cultural traits variable and sustainable livelihoods in rural areas. Also, the beta coefficient showed that 0.63 percent of cultural trends predict the changes in the sustainable livelihoods of villagers. At the end of the research, according to the results analysis, practical suggestions were made.

DISCUSSION

This paper has sought to demonstrate how traditional culture can play an important role in achieving community sustainability. We do not advocate an over-dependence on the traditional context, but recognizes the value of incorporating cultural factors into SL development processes, so that they are more in harmony with traditional values and local aspirations, while prioritizing local needs and resource capacities. The SL approach is a valuable tool for appreciating both tangible and intangible aspects of community livelihoods, but there is a need for greater understanding and more emphasis on cultural capital that conceptualizes culture as an asset which can significantly strengthen sustainability.

CONCLUSION

The acceptance of traditional culture as a vital part in community sustainability and overall development processes represents a shift from a preoccupation with centralized, technically oriented development solutions of the past that failed to improve livelihoods for many rural communities.

This shift can only be achieved when the significance of traditional culture has been recognized and incorporated into development strategies. Rural livelihoods and communities are sustainable when they can show resilience during stressful conditions, and enhance capabilities and assets, while providing livelihood opportunities for successive generations. Culture and cultural capital are important, but considerably neglected, aspects in ensuring SLs. Through exploring traditional culture in relation to a specific rural-livelihood context, this paper has shown how

Iranian Cultural Research

Abstract

traditional culture can be viewed as an important resource and should be incorporated into discussions of sustainable community development. However, as Agrawal (1995) and Briggs (2008) argue, traditional/ indigenous knowledge is often place specific and is therefore not easily transferable over geographical space. It is also important to recognize that traditional culture can be a distinctive asset of perhaps one or more small communities and it could be both difficult and inappropriate to generalize across a range of rural settings.

NOVELTY

The practical applications of this research include: contribute for planning of rural development and the social applications of this research includes: contribute for planning of cultural Development.

Iranian Cultural Research

Vol. 12
No. 4
Winter 2020

BIBLIOGRAPHY

- Abdollahzadeh, Gh., Salehi, Kh., Sharifzade, M.Sh., & Khajehshahkoki, A. (2015). Investigating the Impact of Tourism on Sustainable Rural Livelihoods in Golestan Province. *Journal of Tourism Planning and Development*, 15, 148-165.
- Agrawal, A. (1995). Dismantling the divide between Indigenous and scientific knowledge. *Development and Change*, 26(3), 413-439. doi:10.1111/j.1467-7660.1995.tb00560.x
- Arabion, A., & Abdollahzadeh, Gh. (2012). *Introduction to sustainable agricultural development* (1st ed; Vol. 1). Tehran, Iran: Qesār.
- Ashley, C. & Carney, D. (1999). *Sustainable livelihoods: lessons from early experience*. DFID, London.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In: Richardson, J., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport, CT: Greenwood: 241-58.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In: Richardson, J., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport, CT: Greenwood: 241-58.
- Briggs, J. (2008), Indigenous knowledge and development, In V. Desai and R. B. Potter, eds, *The Companion to Development Studies*, Hodder Education, London, 27: 107-125.
- Carney, D. (1998). Sustainable rural livelihoods: What contribution can we make? London: DFID,3: 20-50.
- Carney, D., Drinkwater, M., & Rusinow, T., Wanmali, S., Singh, N., & Neefjes, K. (1999). *Livelihoods Approaches compared: A brief comparison of the livelihoods approaches of the UK Department for International Development (DFID), CARE, Oxfam and the United Nations Development Programme (UNDP)*.
- Chambers, R. (2005). Ideas for development, Earth scan publication-London-Sterling VA, p 5. CHF. *Sustainable Livelihoods Approach Guidelines, Partners in Rural Development*, Chapel, Ottawa, Canada.
- Chambers, R., & Conway, G. (1992). *Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century*. IDS Discussion Paper. 296.
- Daskon, C. & Binns, J.. (2009). Culture, tradition and sustainable rural livelihoods: Exploring the culture-development interface in Kandy, Sri Lanka. *Community Development Journal*. 44. doi: 10.1093/cdj/bsp019
- Daskon, C. D. (2010). Cultural resilience—the roles of cultural traditions in sustaining rural livelihoods: A case study from rural Kandyan Villages in central Sri Lanka. *Sustainability*, 2(4), 1080-1100. doi:10.3390/su2041080
- Davies, S., & Hossain, N. (2004). Livelihood adaptation, public action and Civil society: A review of the literature. *IDS working paper*, 57: 290- 325.
- Dearden, P., Roland, R., Allison, G. & Allen, C. (2002). Sustainable Livelihood Approaches:

Iranian Cultural Research

Abstract

- From the Framework to the Field: Supporting livelihoods guidance sheet. Department of International development University of Bradford, 50: 30-55.
- DFID (1999). Sustainable livelihoods guidance sheets. London, UK: DFID. Ellis, F. 2000, Rural Livelihoods and Diversity in Developing Countries Oxford, New York, NY: Oxford University Press.
- Elasha, B.O., Elhassan, N.G., Ahmed, H., & Zakieldin, S. (2004). Sustainable livelihood approach for assessing community's resilience to climate variability and change: A case study from Sudan. Paper presented at the *Second International Conference on Climate Impacts Assessment (SICCIA)*, Grainau, Germany.
- Ellis, F. (2000). *Rural livelihoods and diversity in developing countries*. UK: Oxford University Press.
- Ellis, F. (2003). A livelihood approach to migration and poverty reduction. papers commissioned by the Development for International Development (DFID), 31, 1-45.
- Ellis, F., & Biggs, S. (2001). Evolving themes in rural development 1950s-2000s. *Development Policy Review*, 19(4), 437-448. doi:10.1111/1467-7679.00143
- Esmaeili, F., Khodadad, M., & Nakhaei, M. (2016). Barresi va tahlil-e asarāt-e gardešgari bar ma'īšat-e pāydār-e rustāhā-ye sāheli [Investigation and analysis of tourism Impacts on sustainable livelihoods of coastal villages (Chamkhaleh village of Langrood), *3rd National Conference on Sustainable Development in Educational and Psychological Sciences*, Social Studies, Gilan, pp. 12-1.
- Farrington, J., Carney, D., Ashley, C. & Turton, C. (1999). Sustainable livelihoods in practice: Early applications of concepts in rural areas. *Natural Resource Perspective*, 19, 20-53.
- Fouracre, P. (Jun. 19, 2001). *Transport and sustainable rural livelihoods*. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/TRANSPORT-AND-SUSTAINABLE-RURAL-LIVELIHOODS-Fouracre/762fcd27f3281592e3ebe67f91ac7f543f3a98e5>
- Ghadiri Masoum, M., Rezvani, M.R., Jomehpoor, M., & Baghbani, H.R. (2014). Leveling livelihoods in mountainous tourism villages; Case study of upper Taleghan village in Taleghan County. *Journal of Space Economics and Rural Development*, 4(2), 1-18.
- Imanizadeh, A.M. (2014). Nejt-e Azerbāyjan be komak-e turism ba ruykard-e ma'īšat-e pāydsr [Saving Azerbaijan with the help of tourism and sustainable livelihoods]. *Etemad Newspaper*, No. 3006, p. 4.
- Jomehpoor, M. (2005). *Barnāmerizi-ye towse'e-ye rustāyi: Didgāh-hā va ravešhā* [An introduction to: rural development planning: approaches and methods] (1st ed.). Tehran, Iran: Samt.
- Jomehpoor, M., & Ahmadi, Sh. (2011). Ta'sir-e gardešgari bar ma'īšat-e pāydār-e rustāyi; motale'e-ye mowredi-ye rustā-ye Baraghan [The impact of tourism on sustainable rural livelihoods; case study of Barghan village of Savojbolagh county]. *Rural Research*, 2(1), 63-33.

- Jomehpour, M., & Kiomars, N. (2012). Barresi-ye asarāt-e gardešgari bar dārāyihā va fa'āliyathā-ye ma'īšati-ye mardom dar čarčub-e pāydār-e gardešgari [Investigating the impact of tourism on people's properties and livelihood activities in the sustainable Livelihoods Framework; Case study of Ziarat village]. *Journal of Scientific Research and Tourism Management Studies*, 17, 87-119.
- Kassa, K. & Eshetu, Z. (2014). Situation analysis of rural livelihoods and socioeconomic dynamics for sustainable rural development: The Case of Legehida Woreda district. *Journal of Agriculture and Environmental Management*, 3, 201-225.
- Keshavarz, M., & Karami, E. (2012). Stabilization rural livelihoods challenge to agricultural extension system in drought. *Journal of Rural Research*, 8(5), 1-25.
- Kirshenblat-Gimblett, B. (2004). Intangible heritage as meta-cultural production, *Museum International*, 56, 52-65.
- Mbaiwa, J. E., & Stronza, A. L. (2010). The effects of tourism development on rural livelihoods in the Okavango Delta, Botswana. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(5), 635-656. doi:10.1080/09669581003653500
- McDonagh, J. & Bunning, S. (2009), Methodological approach, planning and analysis, field manual for local level land degradation assessment in Drylands, United Nations University (UNU), 12: 100-132.
- Morse, S. & McNamara, N. (2013). Sustainable livelihood approach: a critique of theory and practice, Guilford. University of Surrey.
- Pasteur, K. (2001). *Changing organizations for sustainable livelihoods: A map to guide change*. Brighton: Institute of Development Studies.
- Sajasi Gheidari, H., Sadeghloo, T., & Shakourifard, I. (2015). Sanješ-e sath-e dārāyihāye ma'īšati dar manāteq-e rustāyi ba ruykard-e ma'īšat-e pāydār; Motāle'e-ye mowredi rustāhā-ye Tāybād [Measuring the level of properties and livelihoods in rural areas with sustainable livelihood approach; Case study of Taybad villages]. *Journal of Rural Research and Planning*, 5(1), 197-215.
- Sajasi Ghidari, H., Sadeghloo, T., & Palouch, M. (2013). Prioritizing the development of rural sustainable subsistence with an integrated SWOT-TOPSIS-Fuzzy Model; Case study of Khodabandeh). *Rural and Development*, 16(2), 90-110.
- Scoones, I. (1998). *Sustainable rural livelihoods: A framework for analysis* (IDS). Institute of Development Studies (IDS), 72: p 35.
- Seneviratne, A. K. (2005). *Central cultural dund and livelihood*. Ministry of Cultural Affairs Sri Lanka: Colombo, Sri Lanka.
- Serrat, O. (2008). The sustainable livelihoods approach. Manila. Available at: <https://www.adb.org>
- Shen, F. (2009). *Tourism and the sustainable livelihoods approach: Application within the Chinese context* (Unpublished doctoral dissertation), Lincoln University.

Iranian Cultural Research

Abstract

- Shen, F., Hughey, K. & Simmons, D. (2009). *Connecting livelihoods approach and tourism: A review of the literature toward integrative thinking* (Unpublished doctoral dissertation). Lincoln university.
- Shen, F., Hughey, k. & Simmons, D. (2009). *Connecting livelihoods approach and tourism: A review of the literature toward integrative thinking* (Unpublished doctoral dissertation). Lincoln university
- Solesbury, W. (2003). *Sustainable livelihoods: A case Study of the evolution of DFID policy. Working Paper 217*. doi:10.3362/9781780444598.006
- Tao, T. C. H. & Wall, G. (2009). *Tourism as a sustainable livelihood strategy tourism management*, *Tourism Management*, 30(1), 90-98. doi: 10.1016/j.tourman.2008.03.009
- Tao, T. C. H., Wall, G., & Susan, W. (2010). *Culture and Sustainable Livelihoods*, 29(1), 1-21.
- Tavakoli, M., Ahmadi, Sh., & Fazelnia, Gh. (2014). *Tahlil-e avāmel'e mo'aser bar ma'īshat-e rustāyi: Motāle'e-ye mowredi-ye Sardašt* [Analysis of factors affecting rural livelihoods; Case study of Sardasht county]. *Geography and Planning*, 58, 63-81.
- Timalsina, K.P. (2007). *Rural Urban Migration and Livelihood in the Informal Sector: A Study of Street Vendors of Kathmandu Metropolitan City, Nepal*.
- Trisa, M.C. & Jeffrey, T. (2010). *Economics and Culture*. Cambridge University Press, Cambridge.
- WCED (1987). *Food2000: Global policies for sustainable agriculture*. London: Zed Books, London.
- Weissi, F., & Moradzadeh, M. (2016). *The impact of tourism on promoting sustainable rural livelihoods; Case Study of Soholan village, Mahabad county*. *Third National Conference on Sustainable Agriculture and Natural Resources*, Urmia.
- Yaghoubi, A.,; Chizari, M., Joomla, S., & Medicinerad, Gh. (2010). *Factors affecting risk management among dryland wheat workers in Tafresh*. *Iranian Journal of Agricultural Science and Education Promotion*, 8(1), 91-101.

نقش سنت‌های فرهنگی در معیشت پایدار روستایی؛ مورد مطالعه، شهرستان اردبیل

وکیل حیدری ساریان^۱، وحید خاجوی^۲

دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۰۹؛ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۱۶

چکیده

امروزه زیرساخت توسعه ملی را توسعه روستایی شکل داده و توجه به اقتصاد و پایداری معیشت روستا به‌طور روزافزونی احساس می‌شود. مطالعات نشان می‌دهد که مفهوم سنت‌های فرهنگی بر معیشت پایدار روستایی تأثیر معنی‌داری دارد. براین اساس، هدف این مقاله بررسی نقش سنت‌های فرهنگی در معیشت پایدار روستایی است. روش استفاده شده توصیفی-تحلیلی بوده و داده‌ها به‌صورت مطالعه کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه‌ای) جمع‌آوری گردیده است. جامعه آماری پژوهش روستاییان شهرستان اردبیل با جمعیت ۷۴۵۳۶ نفر است. برای محاسبه حجم نمونه آماری این جامعه از فرمول کوکران استفاده شد. برای تعیین حجم نمونه روستاها، معیار تعداد خانوار مورد توجه قرار گرفت و حجم نمونه ۳۵۸ نفر برآورد شد. روایی صوری پرسشنامه نیز توسط اساتید دانشگاه محقق اردبیلی و دانشگاه تبریز مورد تأیید قرار گرفت. با استفاده از آلفای کرونباخ پایایی سؤالات در بخش سنت‌های فرهنگی ۰/۷۹ و در بخش معیشت پایدار ۰/۷۸ به‌دست آمد که می‌توان گفت سؤالات مطرح‌شده از ضریب پایایی قابل قبولی برخوردار هستند. تجزیه و تحلیل داده‌های این مقاله با استفاده از نرم‌افزار SPSS21 انجام شد و از آزمون‌های آماری همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده گردید که نتایج نشان داد همبستگی مثبت و معناداری با ضریب ۰/۶۳ بین متغیر سنت‌های فرهنگی و معیشت پایدار در مناطق روستایی وجود دارد. ضریب بتا نیز نشان داد که سنت‌های فرهنگی ۰/۶۳ از تغییرات مربوط به معیشت پایدار روستاییان را پیش‌بینی می‌کند و در بخش پایانی مقاله با توجه به تحلیل نتایج، پیشنهاد کاربردی ارائه شد.

کلیدواژه‌ها: سنت‌های فرهنگی، معیشت پایدار، توسعه روستایی، اردبیل

۱. استاد، جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران (نویسنده مسئول)

v_heidari@uma.ac.ir ✉

۲. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

v-Khajavi@uma.ac.ir ✉

۱. مقدمه

لازمه رسیدن به توسعه، توجه به روستاها و بخش‌های روستایی به‌عنوان بخش پایه است. با توجه به این که عمده جمعیت فقیر جهان در مناطق و بافت‌های روستایی کشور زندگی می‌کنند (جمعه‌پور و احمدی، ۱۳۹۰، ۳۴)، فقر یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین موضوعات در حیطه توسعه روستایی محسوب می‌شود. درحالی‌که متخصصان تلاش کرده‌اند تا شرایط روستایی را از طریق رویکردهایی مانند بهبود حاصل‌خیزی خاک، اصلاحات ارضی و فناوری‌های پیشرفته بهبود بخشند، اما در این زمینه به موفقیت چندانی دست نیافته‌اند (جمعه‌پور، ۱۳۸۴، ۲۸). به عبارت دیگر، بین بسیاری از نویسندگان و سازمان‌های عمده توسعه بین‌المللی این توافق وجود دارد که رهیافت‌های گذشته و حال برای توسعه جوامع روستایی در ضرورت کاهش فقر موفقیتی نداشته‌اند و تغییر در رویکرد ضروری است. از جمله تلاش‌ها جهت عملی نمودن پایداری در روستا، تمرکز بر روی معیشت روستاییان است. تفکر و تمرکز بر معیشت به‌عنوان وسیله درک کیفیت زندگی و رفاه از رهیافت‌های جدید انتخاب راهبرد بهینه توسعه در جوامع در حال توسعه است (مرس و مک نامارا^۱، ۲۰۱۳، ۶۰).

رویکرد معیشت پایدار از رویکردهای تحلیلی جدید در زمینه توسعه روستایی است که در سال‌های اخیر به‌منظور توسعه روستایی و کاهش فقر موردتوجه قرار گرفته است. در این رویکرد، هدف اصلی، اتکا بر دارایی‌ها و سرمایه‌های اصلی (انسانی، اجتماعی، مالی، طبیعی، نهادی و فیزیکی) موجود در روستا به‌عنوان منابع اولیه و اساسی تأمین معاش روستایی است (سجاسی، صادق‌لو و شکوری‌فرد، ۱۳۹۴، ۱۹۷). رویکرد معیشت پایدار در دهه ۱۹۸۰، به‌عنوان رویکرد جدید در مقوله توسعه روستایی مطرح شد (کارنی^۲، ۱۹۹۸، ۲۰). این رویکرد بر تفکری جامع و منسجم درباره کاهش فقر و توسعه روستایی تأکید کرده است و به‌سرعت محبوبیت زیادی در میان محققان و دست‌اندرکاران توسعه به‌دست آورد (دپارتمان توسعه بین‌المللی^۳، ۱۹۹۹). در مقوله معیشت پایدار، یکی از تعاریفی که فراوان به آن استناد می‌شود، متعلق به چمبرز و کانوی است که بیان می‌کنند: معیشت، از قابلیت‌ها، دارایی‌ها و فعالیت‌های

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۳۸

دوره ۱۲، شماره ۴
زمستان ۱۳۹۸
پیاپی ۴۸

1. Morse & McNamara
2. Carney
3. Department for International Development (DFID)

لازم برای گذران معاش تشکیل شده است. معیشت هنگامی پایدار خواهد بود که بتواند با فشارها و شوک‌ها سازگار شود و قابلیت‌ها و دارایی‌های خود را تقویت یا حفظ کند و فرصت‌های معیشت پایدار را برای نسل بعد نیز فراهم آورد؛ و دیگر این که منافع خالصی را برای معیشت دیگران در سطوح محلی یا ملی و در کوتاه مدت یا بلند مدت ایجاد کند (چمبرز و کانوی^۱، ۱۹۹۲، ۶). بنابراین، برای رسیدن به توسعه، توسعه بخش روستایی الزامی است و لازمه آن رفع فقر موجود در روستا و پایدار نمودن معیشت روستاییان است. در واقع، اگر هدف توسعه را به‌طور مشخص رهایی از چنگال فقر و کاهش سطح آن از طریق ایجاد اشتغال، برای تهیدستان شهری و روستایی، تأمین حداقل نیازهای اساسی قابل قبول برای همه، بالابردن بهره‌وری، تعادل بیشتر بین حوزه‌های جغرافیایی و طبقات اجتماعی و اقتصادی، تمرکززدایی و مداخله مردم در تصمیم‌گیری، تأکید بر اعتماد به نفس جمعی و ملی و توازن و بهبود کیفیت محیط زندگی تعریف کنیم، جامعه و مناطق روستایی یکی از کانون‌های مهم برای برآورده ساختن این اهداف خواهد بود و توسعه روستایی سهم بسیاری در دستیابی به اهداف کلی توسعه در سطح ملی خواهد داشت (جمعه‌پور، ۱۳۸۴، ۵۰).

لازم است برای کسورهای همچون ایران، که در مرحله آغازین توسعه است و فقر بر جوامع روستایی آن حاکم است، تحقیقات گسترده‌ای در زمینه پایداری معیشت روستاییان صورت گیرد. از عواملی که می‌تواند تأثیر مثبت بر معیشت پایدار روستایی داشته باشد سنت‌های فرهنگی موجود در روستاست که تاکنون به این مهم کمتر پرداخته شده است. ارزش‌های فرهنگی یکی از مقولات پیچیده و مهمی است که در فرایندهای توسعه می‌تواند نقش بسیار مهمی را ایفا کنند. موضوع مورد مطالعه در این مقوله بررسی تأثیر سنت‌های فرهنگی بر معیشت پایدار روستایی از دیدگاه ساکنان مناطق روستایی شهرستان اردبیل است. بی‌تردید عوامل گوناگونی در بهبود معیشت پایدار روستایی دخالت دارند که فقدان آن‌ها بهبود معیشت پایدار روستایی را با چالش‌های عدیده‌ای مواجه می‌سازد. بر همین اساس، شناسایی عناصر سنت‌های فرهنگی به‌عنوان یکی از عوامل بهبود معیشت پایدار روستایی که از پیش شرط‌های اساسی در جهت برنامه‌ریزی توسعه روستایی و توسعه ملی به‌شمار می‌رود

می‌تواند نقش بالایی در برنامه‌ریزی راهبردی دولت‌ها در مناطق روستایی داشته باشد. همچنین، بررسی و مطالعات صورت‌گرفته حاکی از آن است که میزان معیشت پایدار روستاییان ساکن در مناطق روستایی شهرستان اردبیل در سطح پایینی قرار دارد. عناصر سنت‌های فرهنگی که می‌تواند بر معیشت پایدار روستایی تأثیر داشته باشند عبارت‌اند از: آداب و رسوم، باورها، دانش‌ها و مهارت‌های سنتی، ارزش‌ها و هنجارهای سنتی، معنویت و هویت که هرکدام به‌نوبه خود می‌توانند بر بهبود معیشت روستاییان تأثیر داشته باشند. به این خاطر، این مقاله به دنبال آن است که این سؤال را مورد بررسی و کاوش قرار دهد که آیا سنت‌های فرهنگی بر معیشت پایدار روستایی تأثیر معنی‌داری دارد؟

۲. مبانی نظری

امروزه مفهوم توسعه از رشد اقتصادی فراتر رفته و با مفهوم توسعه انسانی، عدالت اجتماعی، بهبود توزیع امکانات و تعادل‌های فضایی پیوند خورده است. در این راستا، ارتقاء سطح زندگی افراد، هدف نهایی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی است (دیردن و همکاران^۱، ۲۰۰۲، ۴۵). نظریه توسعه روستایی، پس از میانه قرن بیستم از سه بدنه اصلی یعنی مدل جمعیت و فناوری، توسعه کشاورزی و نظریه‌های اقتصادی سیاسی عبور کرده است (الیس^۲، ۲۰۰۰، ۶۳) و به رویکردهای جدیدی مانند معیشت پایدار، حکمرانی خوب، کاهش فقر و غیره متمرکز شده است (الیس و بیگس^۳، ۲۰۰۲، ۴۴۰). در این میان، رویکرد معیشت پایدار، که در اواخر دهه ۱۹۸۰ با هدف پیشرفت و در جهت فقرزدایی از اجتماعات روستایی به وجود آمد، به سه دلیل اهمیت یافت: نخست، پیش‌نیاز برای بقای جمعیت انسانی است؛ دوم، شرط لازم برای کشاورزی خوب و مدیریت پایدار است؛ و سوم، ابزاری برای پیشگیری از فرایند مهاجرت شهری از روستاها است (وی سی ای دی^۴، ۱۹۸۷، ۲۰). (شکل شماره ۱).

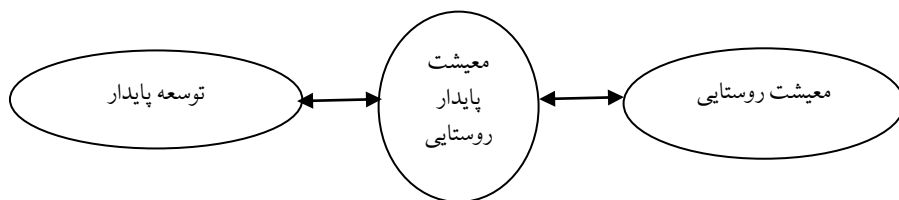

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۴۰

دوره ۱۲، شماره ۴
زمستان ۱۳۹۸
پیاپی ۴۸

1. Dearden et al
2. Ellis
3. Biggs
4. Western Cape Education Department (WCED)

شکل شماره (۱). معیشت پایدار روستایی

منبع: شن، هوگی و سیمونز، ۲۰۰۹

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۴۱

نقش سنت‌های فرهنگی
در معیشت پایدار ...

در واقع، رویکرد معیشت پایدار ضامن هدف قرار دادن انسان‌های فقیر و تهیدست، به دنبال توسعه مردم‌محور با به‌کارگیری منابع موجود محلی است. تاکنون تعاریف مفهومی متعددی از معیشت و معیشت پایدار ارائه شده است که عبارت‌اند از: معیشت به مفهوم تفکر در مورد دسترسی به دارایی‌ها و مدیریت برای نگهداری آن‌ها است. معیشت به معنی زندگی و زنده‌بودن، توانایی‌ها، دارایی‌ها و فعالیت‌هایی است که برای زندگی و زنده‌بودن مورد نیاز است (چمبرز، ۲۰۰۵، ۵). به عبارت دیگر، معیشت شامل توانایی‌ها (فروشگاه‌ها، منابع و میزان دسترسی) و فعالیت‌های مورد نیاز برای استفاده از زندگی است (مبایوا و استرونزاب^۱، ۲۰۱۰، ۶۳۷). معیشت شامل همه کارهایی است که افراد انجام می‌دهند تا گذران زندگی کنند (تائو و وال^۲، ۲۰۰۹، ۹۳). در واقع معیشت فقط فعالیت‌هایی که درآمدی را برای خانوار تولید می‌کند شامل نمی‌شود، بلکه نهادهای اجتماعی، روابط فراخانواری، سازوکارهای دسترسی به منابع از طریق سیکل زندگی را نیز در بر می‌گیرد (اسمعیلی، خداداد و نخعی، ۱۳۹۵، ۴). افزون بر این، معیشت عبارت است از فعالیت‌ها، دارایی‌ها و دسترسی‌هایی که به‌طور مشترک، منابع کسب درآمد یا خانوار روستایی را تعیین می‌کنند (داویس و هاسین^۳، ۲۰۰۴، ۳۰۰). مردم عموماً در عملکردهای رایج اقتصادی، سیاسی و محیطی در وضعیت نامطمئن و سختی بوده و معیشت خود را نه به‌صورت فردی، بلکه در چارچوب شرایط اجتماعی وسیع‌تری مثل خانوار و اجتماع روستایی و گروه‌های نژادی

1. Mbaiwaa & and Stronzab
2. Tao & Wall
3. Davies & Hossain

سازمان می‌دهند. معیشت پایدار در فرهنگ آکسفورد، وسیله‌ای حمایتی تعریف شده که تنها برای درآمد و مصرف نیست و وسیله‌ای برای زندگی ایمن است. معیشت به‌عنوان ذخایر کافی و جریانی از غذا و پول تعریف شده است که برای تأمین نیازهای اساسی ضروری‌اند. برخی محققان معیشت پایدار را به‌عنوان یک سطح از ثروت، سرمایه و جریان‌های غذا و پول نقد، که برای رفاه فیزیکی و اجتماعی و امنیت و جلوگیری از فقیر شدن لازم است، تعریف کرده‌اند (عبدالله‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴، ۱۵۰). طبق تعریف مؤسسه محیط‌زیست استکهلم، معیشت پایدار عبارت است از: ایجاد شرایطی که در آن سیستم‌های انسانی، طبیعی و اقتصادی حامی توسعه پایدار بوده و در عین حال، از منابع و فرصت‌های نسل‌های آتی حفاظت کرده و امکانات لازم را برای تأمین غذا، سرپناه و نوعی زندگی مقبول توسط خود افراد، فراهم می‌آورد (بالگیس^۱، ۲۰۰۴، ۸۹).

از نظر مؤسسه بین‌المللی توسعه پایدار، معیشت پایدار در واقع، امکانات و ظرفیت‌های مردم را در راستای انجام و حفظ شیوه‌های مناسب زندگی به‌کار می‌گیرد و ضمن توجه به رفاه آن‌ها، نسل‌های آینده را نیز مورد ملاحظه قرار می‌دهد. تعریف عملی فوق به اهمیت توانمندسازی افراد و کسب استقلال و کرامت آن‌ها در برآورده شدن نیازهای آن‌ها اشاره دارد (سالسبوری^۲، ۲۰۰۳، ۱۷۵). در نهایت، از نظر چمبرز، رویکرد معیشت پایدار در جوامعی شایع است که در آن افراد وضعیت معیشتی خود را با فعالیت‌های چندگانه به جای یک فعالیت حفظ می‌کنند و بدین طریق خود را از شوک‌ها و آسیب‌پذیری‌ها دور نگه می‌دارند (ویسی و مرادزاده، ۱۳۹۵، ۳). الیس در تعریف خود از معیشت پایدار معتقد است که معیشت با تأکید بیشتر بر روی دسترسی به دارایی و فعالیت‌هایی که تحت تأثیر روابط اجتماعی (جنسیت، سواد، طبقه، نژاد، قومیت و اعتقادات) و نهادها قرار دارند، شکل می‌گیرد و هرگونه اشاره به پایداری یا توانایی‌ها را مستثنا می‌کند (الیس، ۲۰۰۰، ۱۶). با وجود تعاریف مختلف ارائه شده از معیشت پایدار، یکی از پراستنادترین تعاریف معیشت پایدار، متعلق به چمبرز و کانوی است که بیان می‌کنند: «معیشت از قابلیت‌ها، دارایی‌ها (انبارها،

1. Balgis
2. Solesbury

منابع و حق دسترسی به منابع) و فعالیت‌های (شغل‌ها) لازم برای گذران معاش تشکیل شده است. به عبارتی دیگر، معیشت هنگامی پایدار است که بتواند با فشارها و شوک‌ها سازگار شده و بهبود یابد و قابلیت‌ها، دارایی‌ها و منابع طبیعی خود را تقویت یا حفظ کند و فرصت‌های معیشت پایدار را برای نسل آینده نیز فراهم آورد و منافع خالصی را برای معیشت دیگران در سطوح ملی یا محلی و در کوتاه یا بلند مدت ایجاد کند» (چمبرز و کانوی، ۱۹۹۲، ۶) و با حفظ و یا افزایش توانایی‌ها و دارایی‌های خود در حال و آینده، منابع طبیعی پایه را از تضعیف شدن نجات دهد (فارینگتون، کارنی، اشلی و تورتون^۱، ۱۹۹۹، ۲۳). ایجاد معیشت پایدار اساساً هم‌معنی ایجاد معیشت‌هایی است که در آن، افراد در کسب منابع مالی کافی به منظور تأمین نیازهای اساسی خود همچون غذا، لباس و مسکن توانمند هستند، در این فرایند، مردم در داشتن یک زندگی آبرومدانه و در راستای پایداری، موفق هستند. از گزارش امنیت غذایی (۲۰۰۰) به این سو، مباحثه بر روی فقر، پایداری، سیستم‌های معیشتی روستا و تنوع‌بخشی آن‌ها و تمرکز و تأکید بر فرایندهای مشارکت و ماهیت فقر، منجر به رسمیت‌یافتن رویکرد معیشت پایدار شد (شن، ۲۰۰۹، ۴۵) بر این اساس، رویکرد معیشت پایدار مورد پذیرش سازمان‌های دولتی، غیردولتی و چندجانبه بسیاری نظیر دپارتمان بین‌المللی توسعه^۲ و برنامه‌های توسعه سازمان ملل^۳، به‌عنوان اساس تحقیقات و اقدامات توسعه روستایی قرار گرفت (فورسیر^۴، ۲۰۰۱؛ و دی اف آی دی^۵، ۱۹۹۹).

رویکرد معیشت پایدار، راه تفکر مبتنی بر فقر و آسیب‌پذیری زندگی است و به فعالیت‌های توسعه کمک می‌کند که مردم محور (تمرکز روی اولویت‌های مردم فقیر)، پاسخ‌گو و مشارکتی (گوش دادن و پاسخ به اولویت‌های معیشتی شناسایی شده از سوی خود مردم فقیر)، چندسطحی (کار در سطوح مختلف برای کاهش فقر)، هدایت‌شده (با کمک بخش‌های دولتی و خصوصی)، پویا (پاسخ انعطاف‌پذیر به مردم در شرایط گوناگون) و پایدار

1. Farrington, Carney, Ashley & Turton
2. Department for International Development
3. United Nations Development Programme
4. Fouracre
5. Department for International Development (DFID)

(ایجاد توازن اقتصادی، نهادی و پایداری اجتماعی و زیست محیطی) باشند (سی اچ اف^۱، ۲۰۰۵). رویکرد معیشت پایدار با کار رابرت چمبرز و مؤسسه مطالعات توسعه در دانشگاه ساسکس آغاز شد. این رویکرد به طور بالقوه و یژگی میان بخشی و چندشغلی را در چارچوب معیشت پایدار روستایی در کشورهای کم درآمد، که در حال تلاش برای کاهش فقر در مناطق روستایی هستند، را مجاز می داند (الیس و بیگس، ۲۰۰۲، ۴۴۸). اهداف معیشت پایدار شامل کاهش فقر، حمایت اجتماعی، مقابله با طرد اجتماعی، ارتقاء حقوق بشر و حتی محافظت از منابع طبیعی است که بنیان معیشت بسیاری از مردم در کشورهای جنوب را تشکیل می دهد (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۳، ۱۴). رویکرد معیشت پایدار، از بستر و نظریه وسیع توسعه روستایی برخاسته است؛ به عبارت دیگر، برای شناخت بهتر نتایج و معانی حاصل از معیشت پایدار و در نتیجه جایگاه رویکرد و چارچوب معیشت پایدار، نمی توان این مفهوم را جدا از بستر وسیع تر آن، یعنی توسعه، در نظر گرفت (شن و همکاران، ۲۰۰۹، ۸). اساس توسعه انسانی و توسعه اقتصادی بر معیشت استوار است. راهبرد معیشت پایدار از تعدادی رهیافت های متفاوت استفاده می کند و با ترکیب این رهیافت ها سامانه ای را برای ایجاد معیشتی پایدار به وجود می آورد. معیشت پایدار که از طریق تغییر دیدگاه های متعارف در زمینه فقر، مشارکت و توسعه پایدار گرفته در مباحث توسعه روستایی به میزان زیادی مورد توجه واقع شده است به نحوی که به طور مثال، ناامنی معیشت به عنوان یکی از پیامدهای اصلی فقر روستایی شناخته شده است و یا در مطالعات آسیب پذیری نشان داده شده که فقرای روستایی نه تنها به میزان بیشتری در معرض شوک های محیطی قرار دارند، بلکه در مقابل شوک های معیشتی نیز از بازگشت پذیری کمتری برخوردارند. همین امر ضرورت بررسی پایداری معیشت در جوامع روستایی را محسوس می سازد (کشاورز و کرمی، ۱۳۹۱، ۳). برنامه های ضد فقری که به روستاها و مسائل روستاییان توجهی نداشته باشد با موفقیت روبرو نخواهد بود؛ زیرا فقر به طور عمده در روستاها متمرکز است و با توجه به سطح درآمد روستاییان و آسیب پذیری آنان در مقابل نوسانات درآمدی و قیمتی، سیاست های اصلی کاهش فقر باید مبتنی بر توانمند کردن فقیران روستایی برای درآمدهای بالاتر باشد. بدین منظور امروزه

1. Child Hope Foundation (SHF)

توسعه روستایی یکی از اهداف مهم کشورها به شمار می آید. با توجه به مشکلات موجود در روستاها مانند بیکاری، فقر و بهره‌وری پائین در کشاورزی و بهره‌برداری بیش از حد از منابع طبیعی، توجه به معیشت پایدار روستاییان ضروری است (توکلی و همکاران، ۱۳۹۳، ۷۵). با اتخاذ این رویکرد می‌توان امید داشت که مردم منطقه و نسل‌های آتی دارای فرصت‌های شغلی پایدار خواهند بود (ایمانی‌زاده، ۱۳۹۳، ۴). تعاریف معیشت پایدار به‌عنوان مبنای کار دولت‌ها و سازمان‌های غیرانتفاعی، چندملیتی و بین‌المللی متعددی مانند دپارتمان توسعه بین‌الملل، برنامه توسعه سازمان ملل، آکسفام، سازمان تعاونی کمک و رفاه بین‌المللی، در توسعه الگوهای معیشت پایدار همراه با عناصر معیشتی آن برای تسهیل و کمک به توسعه روستایی و در نهایت، کاربرد عملی قرار گرفته است (دی اف آی دی، ۱۹۹۹).

در دوره‌های اخیر آنچه به‌عنوان چارچوب معیشت پایدار و به‌عنوان راهبرد بقاء روستایی نامیده می‌شود، شامل مؤلفه‌های سرمایه انسانی (آموزش، مهارت و بهداشت خانوارها)، سرمایه فیزیکی (تجهیزات کشاورزی و نظایر آن)، سرمایه اجتماعی (شبکه‌های اجتماعی و مشارکت مردمی در طول آن)، سرمایه‌های مالی (پس‌انداز، اعتبارات و غیره) و سرمایه‌های طبیعی (منابع طبیعی) می‌شود؛ به عبارت دیگر، چارچوب پنج‌بخشی دپارتمان توسعه بین‌الملل بریتانیا در سال ۱۹۹۹، یکی از بهترین رویکردها درباره معیشت پایدار است (شن، ۲۰۰۹، ۱). به‌کارگیری چنین چارچوبی همانند ابزار تحلیلی و راهنمای عملی در طراحی و اجرای سیاست‌های اجتماعی مناسب‌تر در زمینه توسعه روستایی، ضروری به نظر می‌رسد. به‌طور کلی، چارچوب معیشت پایدار، مبنایی تحلیلی را برای شناخت پیچیدگی معیشت روستایی ارائه می‌دهد. رویکرد وصف شده سبب می‌گردد تا به‌صورت سامان‌مند، و نه فقط با تمرکز بر یک یا دو جنبه از مسئله کاهش فقر روستایی - توسعه روستایی را مورد توجه قرار دهیم (اسکونز^۱، ۱۹۹۸، ۳۵). به بیان دیگر، رویکرد مذکور ما را از تفکری چندپاره و چندبخشی به سمت نگاهی جامع در مورد معیشت و توسعه روستایی هدایت می‌کند (اشلی و کارنی^۲، ۱۹۹۹، ۷۴). در این چارچوب، پنج عامل

1. Scoones
2. Ashley & Carney

اصلی مستقل از یکدیگر نیستند، بلکه با هم تعامل دارند. این چارچوب و رویکرد در پیوند دادن روندها در سطوح کلان با واقعیات در سطوح خرد و روزمره زندگی افراد مؤثر است (شن، ۲۰۰۹، ۱۲).

نهادینه شدن تدریجی رویکرد معیشت پایدار در دستور کار برنامه‌ریزی سازمان‌های توسعه در سراسر جهان می‌تواند همچون اساس و مبنایی برای توسعه روستایی و به‌عنوان حامی فقرا، مورد توجه قرار گیرد (جمعه‌پور و کیومرث، ۱۳۹۱، ۱۱۲). در چارچوب مذکور، بر اساس پنج جزء رویکرد معیشت پایدار، بر رویکردی مردم‌محور تأکید شده است (سرات^۱، ۲۰۰۸، ۱۵). بنابراین، راهبردهای معیشت مرکب از دامنه‌ای از فعالیت‌ها در زمینه دسترسی به دارایی و استفاده از آن‌ها است که می‌توان آن‌ها را به‌واسطه فاکتورهای اجتماعی (روابط اجتماعی، نهادها و سازمان‌ها) جهت‌گیری‌های بیرونی (نظیر جهت‌گیری‌ها و روندهای اقتصادی) و شوک‌ها و رویدادهای محیطی (خشکسالی، سیلاب، آفات و غیره) تعبیر کرد (پاساتور^۲، ۲۰۰۱، ۴-۵) که برقراری ارتباط و پیوند بین عناصر به‌صورت منطقی، شکل‌دهنده چارچوب مفهومی است. از این رو، چارچوب‌های مفهومی بر پایه مجموعه‌ای از عناصر در رویکرد معیشت پایدار شکل گرفته و روابط بین این عناصر را ارائه می‌کنند. چارچوب معیشت پایدار روستایی (اس آر ال^۳) بیانگر ارتباط فقر، مدیریت منابع طبیعی و معیشت روستایی است. در طول دهه‌های گذشته این چارچوب جهت تعیین نیازهای سیاستی و مداخله‌گری لازم برای کاهش فقر، توسعه یافته است. یک چارچوب معیشت دربرگیرنده توانمندی‌ها، دارایی‌ها (اندوخته‌ها، منابع و مطالبات) و فعالیت‌های موردنیاز برای زندگی است. شناخته‌شده‌ترین مدل مفهومی از رویکرد معیشت پایدار، توسط دپارتمان توسعه بین‌المللی ترسیم و ارائه شده است (شکل شماره ۲).

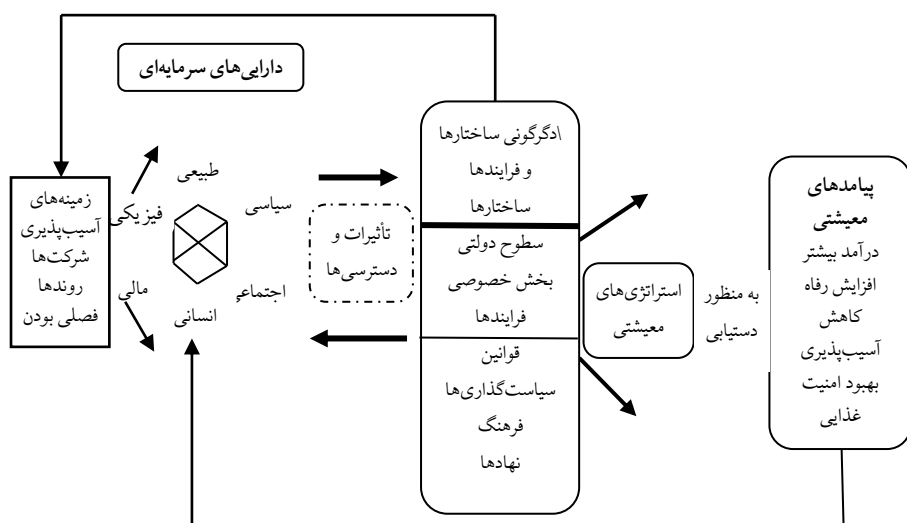

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۴۶

دوره ۱۲، شماره ۴
زمستان ۱۳۹۸
پیاپی ۴۸

1. Serrat
2. Pasteur
3. Sustaining Rural livelihood

شکل شماره (۲). چارچوب اصلی معیشت پایدار

منبع: (تیمالسینا^۱، ۲۰۰۷)

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۴۷

نقش سنت‌های فرهنگی
در معیشت پایدار ...

پنج مفهوم حیاتی برای فهم چارچوب معیشت پایدار شامل مفهوم آسیب‌پذیری، دارایی‌های معیشتی، سیاست‌گذاری‌ها، مؤسسه‌ها، راهبردهای معیشتی و پیامدهای معیشتی است (مک دونا و بانینگ^۲، ۲۰۰۹، ۱۰۵). در مرکز این چارچوب مردم به‌ویژه افراد فقیر به‌همراه دارایی‌های معیشتی‌شان قرار دارند و دور تا دور آن عواملی قرار می‌گیرند که بر رزق و معیشت آن‌ها مؤثر است. دارایی‌های معیشتی متشکل‌اند از سرمایه طبیعی، سطح مهارت، علم، سلامتی، تحصیلات افراد، شبکه اجتماعی پشتیبان و سرمایه مالی آن‌ها. در همین جا می‌بینیم که سرمایه طبیعی یکی از ستون‌های دارایی‌های معیشتی است و در خطر قرار گرفتن آن، تزلزلی اساسی به معیشت فرد وارد خواهد کرد.

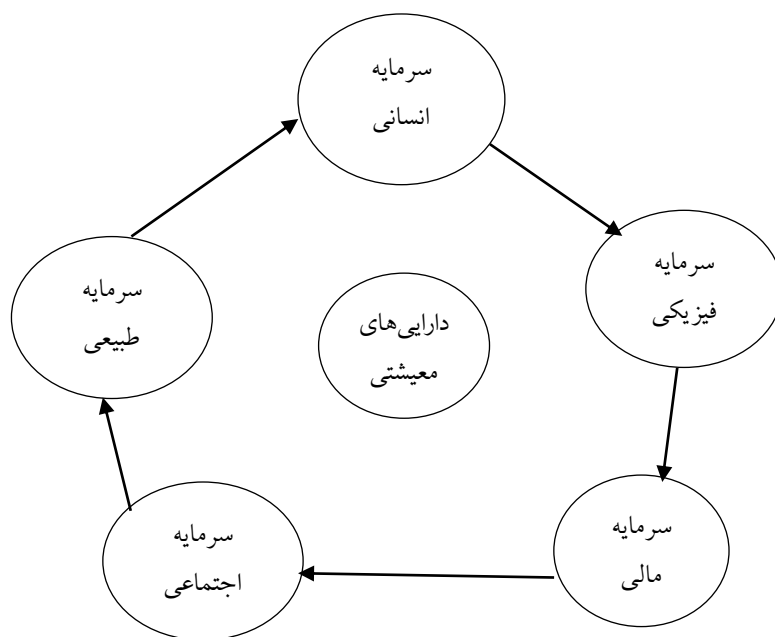
این که افراد چه مقدار از دارایی‌های معیشتی خود بهره‌مند شوند وابسته به عواملی است که در بافت آسیب‌پذیری جای می‌گیرند: روندها (جمعیت، منابع، اقتصاد ملی و بین‌المللی، نهادی و فناوری)، شوک‌ها (بهداشت انسان، طبیعت، اقتصاد، منازعات و

1. Timalsina
2. McDonagh & Bunning

بهداشت محصول و دام) و فصلی بودن (قیمت، تولید، سلامت و فرصت‌های کار) عواملی هستند که فضا را آسیب‌پذیر می‌کنند. کشاورزی در روستا، با انواع خطرات روبه‌رو است که مهم‌ترین آن شامل خطرات اقتصادی، خطرات اجتماعی، خطرات طبیعی و خطرات بازار است (یعقوبی و همکاران، ۱۳۸۹، ۹۲). در الگوی معیشت پایدار جایگاه افراد در صدر است و تمام فرصت‌ها و تهدیدها باید به‌گونه‌ای مدیریت شوند که نفع آن به مردم برسد. با نیم‌نگاهی به مفاهیم این مدل می‌توان با چشمانی بازتر به جنگ با فقر رفت و در راه ایجاد مشاغل پایدار برای اقشار گوناگون قدم برداشت. البته این مدل ادعای جهان‌شمولی و صرفاً به‌صورت چراغ راهنمای مقدماتی باید مدنظر باشد. در این میان، چارچوب پنج جزئی معیشت پایدار دپارتمان توسعه بین‌الملل در سال ۱۹۹۹، یکی از مهم‌ترین و مخاطب‌ترین آن‌ها است (شن، ۲۰۰۹، ۱۱). این چارچوب دارای اجزاء متعددی است از جمله: دارایی‌ها، ساختارها و فرایندهای تحول‌زا که در آن ساختارها به‌مثابه سخت‌افزارهایی هستند که بخش عمومی و خصوصی را دربرمی‌گیرند و نقش‌های مهمی را در شکل‌دادن به دارایی‌ها و نتایج معیشتی در درون سیستم معیشت پایدار ایفا می‌کنند. آسیب‌پذیری‌ها می‌تواند بر دارایی‌ها و انتخاب‌های معیشتی قشر فقیر تأثیر منفی داشته باشد. آسیب‌پذیری یکی از مفاهیم اساسی مربوط به معیشت پایدار است که اشاره به پیچیدگی‌ها و شرایط سخت‌تأثیرگذار بر زندگی مردم فقیر دارد، هرچند که همه آسیب‌پذیری‌ها ممکن است منفی هم نباشند (کاسا و اشتووا، ۲۰۱۴، ۲۰۵). در این چارچوب، پنج عامل اصلی مستقل از یکدیگر نیستند، بلکه با هم تعامل دارند. این چارچوب و رویکرد در پیوند دادن روندها در سطوح کلان با واقعیات در سطوح خرد و روزمره زندگی افراد مؤثر است (شن، ۲۰۰۹، ۱۲). در نهایت باید توجه داشت که معیشت در بسترهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شکل گرفته است که تغییرات زمینه معیشت ممکن است موانعی در امرار معاش موجود ایجاد کرده و یا فرصت‌های جدیدی را خلق کند. ترکیب مناسب این اجزاء می‌تواند فرایندها و ساختارها را دگرگون کند و برآیند آن شکل‌گیری راهبردهای معیشت پایدار در مناطق روستایی است (دی اف آی دی، ۱۹۹۹). یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین اجزاء در

شکل‌گیری راهبردهای معیشت پایدار دارایی‌ها و سرمایه‌های معیشتی است. رویکرد معیشت بر این اساس تعریف می‌شود: دارایی اقشار فقیر روستایی پایه‌ای برای درک گزینه‌های پیش‌روی آن‌ها برای اشتغال و درآمدزایی است و راهبردهای دستیابی به معیشت مطمئن و مطالبات آن‌ها و آسیب‌هایی که در فعالیت‌ها با آن مواجه می‌باشند (الیس، ۲۰۰۰، ۴۱). دپارتمان توسعه بین‌المللی پنج گروه از دارایی و سرمایه را تحت عناوین سرمایه‌های اجتماعی، طبیعی، انسانی، فیزیکی و مالی ارائه می‌کند (کارنی، ۱۹۹۹، ۱۷) (شکل شماره ۳).

شکل شماره (۳). دارایی‌های مؤثر در شکل‌گیری معیشت پایدار

منبع: کارنی به‌نقل از سجاسی قیداری، ۱۳۹۴

این پنج دارایی به همدیگر وابسته‌اند و هر یک می‌تواند سایر دارایی‌ها را کامل کند. شناسایی و فهم انواع مختلف دارایی‌ها برای درک گزینه‌های در دسترس معیشت ضروری است. این دارایی‌ها تشکیل‌دهندهٔ بدنهٔ معیشت مردم هستند. رویکرد معیشت پایدار بر این

فرض بنا شده است که شناخت وضعیت دارایی‌های افراد فقیر برای شناخت انتخاب‌های ممکن پیش‌روی آن‌ها، راهبردهایی که برای امرارمعاش در اختیار می‌گیرند، نتایجی که خواستار هستند و بستر آسیب‌پذیری که در آن فعالیت می‌کنند اساسی است. این چارچوب دو گروه متفاوت از راهبردها که راهبردهای معیشت را مدیریت می‌کنند مورد شناسایی قرار می‌دهد. نخست، سطح آسیب‌پذیری است که در آن دارایی‌ها به وجود می‌آید (روندها، شوک‌ها، عملیات فرهنگی و محلی که بر معیشت تأثیر می‌گذارد)؛ دوم، ساختار و فرایندی که گزینه‌های معیشت را تعریف می‌کند. ساختارها شامل سازمان‌ها (دولت و بخش خصوصی) و فرایندها شامل سیاست‌ها، قوانین و مشوق‌ها است. دسترسی، کنترل و به‌کارگیری دارایی‌ها از ساختار و فرایندها تأثیر می‌گیرند و دارایی‌ها، ساختارها و فرایندهای موجود توسعه راهبردهای معیشت که منجر به دستاوردها و پیامدها برای بهبود دارایی‌ها می‌شوند را هدایت می‌کند (عربیون و عبدالله‌زاده، ۱۳۹۱، ۷۶). به‌عبارت‌دیگر محققان این رویکرد معتقدند که مردم در نواحی درحال توسعه و کشورهای جهان سوم، معیشت خود را در میان این مجموعه از دارایی‌ها و سرمایه‌ها شکل می‌دهند و شناخت معیشت آن‌ها از طریق شناخت این چارچوب‌ها امکان‌پذیر است. این رویکرد فقر را فراتر از ناکافی بودن درآمد می‌داند (ودینگتون^۱، ۲۰۰۳، ۵).

یک مسئله مهم دیگر که در مورد دارایی‌ها باید اشاره کرد، مسئله حق دسترسی و مشکلات مربوط به دسترسی فقرای روستایی به دارایی‌هاست. فقر علت‌ها و ابعاد گسترده‌ای دارد، اما مهم‌ترین علت فقر را کمبود قدرت و تأثیرگذاری می‌دانند. حق رأی فقرا به‌ندرت در تصمیم‌گیری‌ها دیده می‌شود که این هم یکی از ابعاد و اثرات فقر است. همان‌طور که ذکر آن رفت در رویکرد معیشتی، منابع به پنج مورد تقسیم می‌شود که اعضای خانوار به آن دسترسی داشته یا مالک آن هستند: ۱. سرمایه انسانی (مهارت، آموزش، سلامتی)؛ ۲. سرمایه فیزیکی (کالاهای سرمایه‌ای تولیدی، ساختمان‌ها، ابزار، جاده‌ها و...)؛ ۳. سرمایه مالی (پول، پس‌اندازها، دسترسی به وام و قرض)؛ ۴. سرمایه اجتماعی (شبکه‌ها و اتحادیه‌ها)؛ و ۵. سرمایه طبیعی (زمین، آب، درخت و...) (الیس، ۲۰۰۳، ۵). روش‌هایی

1. Wadington

که مردم برای تأثیر گذاشتن و دسترسی به این سرمایه‌ها استفاده می‌کنند، راهبردهای معیشتی آن‌ها را شکل می‌دهند که در رسیدن به نتایج معیشتی مطلوب به آن‌ها کمک می‌کند.

موضوع مقاله حاضر بررسی نقش سنت‌های فرهنگی در معیشت پایدار روستایی می‌باشد. عناصر سنت‌های فرهنگی، که می‌تواند بر معیشت پایدار روستایی نقش داشته باشند، عبارت‌اند از: آداب و رسوم، باورها، دانش‌ها و مهارت‌های سنتی، ارزش‌ها و هنجارهای سنتی، معنویت و هویت. بنابراین، با توجه به نقش و جایگاهی که روستاییان و مناطق روستایی در رشد و توسعه محلی، ملی و منطقه‌ای دارند بازنگری در شیوه‌های معیشت روستایی و تحلیل و بهره‌گیری از نقاط قوت و ضعف آن‌ها در جهت رسیدن به یک رهیافت بهینه معیشت پایدار امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. بررسی تحقیقات صورت‌گرفته نشان می‌دهد که سنت‌های فرهنگی بر معیشت پایدار تأثیر معنی‌داری در تأیید این مهم دارد.

به باور داسکون^۱ ارزش‌های فرهنگی در طول آسیب‌پذیری معیشت با تقویت راهبردهای تطبیقی و مؤثر موجب انعطاف‌پذیری جوامع روستایی می‌شود. به باور این محقق ارزش‌های فرهنگی موجب افزایش توانایی‌های مردم در برابر تغییرات می‌شود و توانایی آن‌ها را برای پیدا کردن راه‌های جدیدی برای انجام امور افزایش می‌دهد. جامعه‌شناس فرانسوی بوردیو^۲ (۲۰۰۴)، یکی دیگر از محققینی است که به بحث در رابطه با سرمایه فرهنگی پرداخته و بعد از آن به تجزیه و تحلیل رابطه این مفهوم با اقتصاد پرداخته است. ارزش‌های مردمی، آداب و رسوم و سیستم‌های دانش‌های سنتی به طور سازنده منجر به تقویت دارایی و بهبود معیشت می‌شود (داسکون، ۲۰۱۰، ۱۰۸۱). این تقویت از طریق اتخاذ مهارت و دانش‌های سنتی که از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود صورت می‌گیرد که برای پایداری سیستم‌های معیشت روستایی نیز بسیار مهم هستند. داسکون و بینز^۳ (۲۰۰۹)، در مورد تجزیه و تحلیل چشم‌انداز فرهنگی و اهمیت آن در معیشت، به صراحت اعلام می‌کنند که ارزش‌های فرهنگی می‌تواند به عنوان یک منبع برای پایداری معیشت در

1. Daskon
2. Bourdieu
3. Tony Binns

جوامع روستایی باشد. آگراوال^۱ (۲۰۰۴) معتقد است که دانش‌ها، مهارت‌ها، ارزش‌ها، هنجارها و تجربیات زندگی طولانی مدت می‌تواند در پاسخ به آسیب‌های معیشت حیاتی باشد. ترینسا و جفری^۲ (۲۰۱۰)، نشان می‌دهند که کار بیشتر در ترکیب و منسجم کردن فرهنگ به‌عنوان یک تأثیر پویا با توجه به تاریخ و واقعیت کنونی، می‌تواند برای قاعده معیشت پایدار بسیار مفید باشد و خاطر نشان می‌سازند که اختلاط فرهنگ می‌تواند زمینه حفظ معیشت و توسعه پایدار را فراهم سازد که در رابطه با جوامع بومی شایسته بررسی و تجزیه و تحلیل بیشتری است. از دهه ۱۹۹۰ تلاش مصمم برای به دست آوردن درک بهتر از معیشت روستایی و راهبردهای توسعه روستایی و اولویت بندی آن‌ها بیشتر شده است. رویکرد معیشت پایدار^۳ ابعاد جوامع روستایی را که تاکنون به‌طور کافی درک نشده‌اند فاش کرده است. جای تعجب نیست که جوامعی وجود دارند که به‌طور انحصاری بر روی انواع دارایی‌های نامشهود مانند دانش، مهارت‌های سنتی، آداب و رسوم سنتی، شیوه‌ها، نظام‌های اعتقادی و نهادهای اجتماعی تکیه کرده و از معیشت خود حمایت می‌کنند (کریشن‌بلات و همکاران^۴، ۲۰۰۴، ۵۵). بریگز^۵ (۲۰۰۸)، استدلال می‌کند که سنت‌های فرهنگی، خاص یک محل است و به‌راحتی در فضای جغرافیایی انتقال نمی‌یابد؛ و بیان می‌دارد که سنت‌های فرهنگی را باید به‌عنوان یک سرمایه متمایز برای جوامع در نظر گرفت و آن را به رسمیت شناخت. این یافته‌ها به اهمیت فرهنگ در رابطه با انعطاف‌پذیری معیشت و حرکت از یک ذهنیت منفی نسبت به فرهنگ به سمت درک کردن نقش بسیار ارزشمند فرهنگ اذعان دارد. به عبارت دیگر، از طریق کاوش در سنت‌های فرهنگی در ارتباط با معیشت پایدار، تحقیقات صورت گرفته نشان می‌دهد که سنت‌های فرهنگی چگونه می‌تواند به‌عنوان یک منبع پایداری شناخته شود و در بحث توسعه پایدار گنجانده شود. تحقیقاتی که در این زمینه صورت گرفته است این امر را به‌شدت تأیید می‌کنند. تاکنون

1. Agrawal
2. Trisa & Jeffrey
3. Sustainable livelihood (SL)
4. Krishenblat et al
5. Briggs

مطالعات چندی در خصوص معیشت پایدار در سطح کشور و جهان صورت گرفته است که به پاره‌ای از آن‌ها اشاره می‌شود:

جمعه‌پور و احمدی (۱۳۹۰)، در پژوهشی «تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی روستای برغان شهرستان ساوجبلاغ» را تبیین کرده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهند که اگرچه گردشگری در روستای برغان باعث ایجاد اشتغال و درآمد و همچنین، منجر به رشد برخی فعالیت‌های روستایی مانند باغداری و خدمات شده است، اما این تأثیر بسیار محدود است و تنها برخی از خانوارها را دربرمی‌گیرد و به علت نبود نهاد محلی و متخصص گردشگری، منافع عمومی حاصل از گردشگری برای کل جامعه محلی محقق نشده است. به علاوه، نه تنها بر مسائل اجتماعی، زیست محیطی و نهادی تأثیر چندانی مثبتی نداشته است بلکه در مواردی نیز تأثیر منفی داشته است.

سجاسی قیداری و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی دیگر تحت عنوان «اولویت‌بندی راهبردهای توسعه معیشت پایدار روستایی با مدل ترکیبی سوات و تاپسیس فازی در شهرستان خداوند» به اولویت‌بندی راهبردهای توسعه معیشت پایدار روستاهای شهرستان خداوند پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که با توجه به تمرکز راهبردهای اول، دوم و سوم حاصل از تلفیق نظرات هر دو گروه نمونه‌های مطالعاتی، راهبرد کانونی برای اقدام توسعه راهبردهای معیشت پایدار، راهبرد تهاجمی است. شهرکی و شریف‌زاده (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی جایگاه آبی‌پروری در معیشت پایدار روستایی کشاورزان شهرستان زاهدان» به بررسی جایگاه کشاورزی چند کارکردی در معیشت پایدار روستایی پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که آبی‌پروری موجب پایداری بیشتر دارایی‌های اجتماعی، انسانی و مادی معیشتی کشاورزان آبی‌پرور فعال در مقایسه با دو گروه دیگر بوده است. بنابر یافته‌های پژوهش، آبی‌پروری سبب بهبود وضعیت پایداری معیشت کشاورزان آبی‌پرور فعال شده است. نکته مهم در خصوص پژوهش‌های داخلی این است که در مطالعات انجام‌شده در رابطه با معیشت پایدار روستایی به بررسی تأثیر سنت‌های فرهنگی و ابعاد آن بر معیشت پایدار روستایی، پرداخته نشده است.

داسکون و بینز (۲۰۰۹)، در پژوهشی دیگر تحت عنوان «فرهنگ، سنت و معیشت پایدار روستایی» نشان دادند که پذیرش فرهنگ سنتی می‌تواند به‌عنوان یک بخش حیاتی در پایداری جامعه و فرایندهای توسعه باشد؛ اما متأسفانه رویکردهای معیشت پایدار به‌اندازه کافی به نقش سنت‌های فرهنگی توجه نمی‌کنند. داسکون^۱ (۲۰۱۰) در تحقیقی با‌عنوان «نقش سنت‌های فرهنگی در معیشت پایدار روستاهای کن‌دیان سریلانکا» به بررسی تأثیر سنت‌های فرهنگی بر پایداری معیشت روستاییان این ناحیه پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داده است که ارزش‌های فرهنگی در انعطاف‌پذیری معیشت می‌تواند نقش داشته باشد و نشان می‌دهد که مردم چگونه از سنت‌های فرهنگی خود برای تقویت امنیت و پایداری معیشت استفاده می‌کنند.

تائو و همکاران^۲ (۲۰۱۰)، در پژوهش خود تحت عنوان «فرهنگ و معیشت پایدار» به این نتیجه رسیدند که دانش‌ها، باورها، آداب و رسوم، هنجارها و طیف وسیعی از فعالیت‌های مرتبط با فرهنگ، مانند هنر، صنایع دستی و موسیقی، می‌تواند نقش مهمی در زندگی روزمره مردم و کمک به پایداری جوامع انسانی ایفا کند. تفاوت مقاله حاضر با پژوهش‌های فوق در این است که آنان در مطالعات خود درخصوص تأثیر سنت‌های فرهنگی بر معیشت پایدار روستایی به بررسی تأثیر هویت و عناصر معنوی بر معیشت پایدار روستایی نپرداخته‌اند.

۳. روش تحقیق

مقاله حاضر از نظر ماهیت، کاربردی و از لحاظ نوع مطالعه، توصیفی-تحلیلی و به روش پیمایش انجام شد. ابزار مورد استفاده برای گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه و مصاحبه بوده است. به‌منظور بررسی ارتباط بین متغیرهای پژوهش از دو نوع پرسش‌نامه سنت‌های فرهنگی و معیشت پایدار استفاده گردید. روایی صوری پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. پرسش‌نامه سنت‌های فرهنگی به سنجش متغیرهای آداب و رسوم، باورها، دانش‌ها و مهارت‌های سنتی، ارزش‌ها و هنجارهای سنتی، هویت و عناصر معنوی می‌پردازد؛ و پرسش-

1. Daskon

2. Tao et al

نامه معیشت پایدار به سنجش متغیرهای دارایی اجتماعی، دارایی انسانی، دارایی طبیعی، دارایی فیزیکی، دارایی مالی و دارایی نهادی می‌پردازد. برای طراحی پرسش‌نامه از مقیاس‌های اسمی مانند جنس، سن و... و مقیاس ترتیبی در قالب طیف لیکرت استفاده گردید بر اساس این طیف پاسخ‌گویان ناگزیر به انتخاب یکی از گزینه‌های طرح شده بودند. این طیف از پنج قسمت مساوی تشکیل شده است که از گرایش خیلی زیاد تا خیلی کم را نشان می‌دهد. در تبیین رابطه سنت‌های فرهنگی با معیشت پایدار، فضای مفهومی تعیین‌کننده به شرحی که در ادامه می‌آید تعریف و از طریق گویه‌های مناسب عملیاتی شده‌اند.

آداب و رسوم، مجموعه‌ای از ضوابط و قواعد رفتاری است که در هر جامعه، طبقه و یا گروه انتظار انجام آن‌ها می‌رود و نماد تربیت و هنجار محسوب می‌گردد. آداب و رسوم بستگی زیادی به فرهنگ و زمان مربوط به آن دارند و در درون فرهنگ تکامل و یا حتی تعادل می‌یابند. آداب مناسب در یک فرهنگ ممکن است در فرهنگ دیگر ناپسند و یا تعجب‌آور باشد.

در فلسفه ذهن مدرن، کلمه باور برای حالتی اطلاق می‌شود که ما چیزی را راست و درست می‌دانیم. در این معنی، باور به چیزی نیازمند تأمل در مورد آن چیز نیست. یک فرد بالغ و معمولی از میان تعداد زیادی از باورهایش تنها به چند مورد از آن‌ها می‌تواند حضور ذهن داشته باشد. در بیان ساده، بسیاری از چیزهایی که ما بدان‌ها باور داریم اموری کاملاً روزمره‌اند.

دانش‌های سنتی، میراث نسل‌های گذشته به‌شمار می‌آید و ثروتی است که حفظ و حراست از آن کاهش فقر و نابرابری در پی خواهد داشت. از نظرگاه حقوقی ارزش اقتصادی دانش سنتی آن را مشمول قواعد مال و مالکیت قرار داده و از این جهت می‌تواند موضوع قراردادها و عقود باشد.

مهارت‌های سنتی، توانایی‌هایی هستند که از گذشتگان به ارث رسیده و با تمرین مداوم پرورش می‌یابند و شخص را برای روبه‌رو شدن با مسائل روزانه زندگی، افزایش توانایی‌های روانی، اجتماعی و بهداشتی آماده می‌کنند و افراد را برای زیستن در هزاره جدید آماده می‌کند. ارزش‌های سنتی عقایدی هستند که افراد یا گروه‌های انسانی درباره آن‌چه مطلوب، مناسب، خوب یا بد است؛ دارند. به‌طور کلی به اموری اطلاق می‌شود که برای مردم اهمیت دارند و آرمان مشترک مردم تلقی می‌شوند.

هنجارهای سنتی، به یک الگوی رفتاری گفته می‌شود که از گذشته مرسوم بوده و روابط و کنش‌های اجتماعی را تنظیم می‌کند، اکثریت جامعه خود را به آن پایبند می‌دانند و در صورتی که شخصی آن را رعایت نکند، جامعه او را مجازات می‌کند.

عناصر معنوی، به آن دسته از عناصری گفته می‌شود که به حقیقت نهایی یا غیرمادی اشاره دارد. راهی درونی که شخص را قادر به کشف ماهیت هستی یا عمیق‌ترین ارزش‌ها و معانی زندگی مردم می‌سازد.

هویت به مجموعه نگرش‌ها، ویژگی‌ها و روحیاتی که یک فرد و آنچه وی را از دیگران متمایز می‌کند، گفته می‌شود.

دارایی اجتماعی یکی از مباحث بحث‌برانگیز بوده و دارای تعاریف متعددی است. دارایی اجتماعی به‌عنوان منابع اجتماعی که افراد برای کمک به معیشت خود از آن‌ها کمک می‌گیرند تعریف شده است. این نوع پشتیبانی معمولاً شبکه‌های اجتماعی، عضویت در گروه‌ها و روابط متقابل و حس اعتماد را دربرمی‌گیرد.

دارایی انسانی، دارایی‌های انسانی هم شامل سخت‌افزاری (تعداد افراد و تعداد نیروی کار) و هم شامل مغز افزاری (سطح سواد، تعداد تحصیل‌کردگان) می‌شود. دارایی انسانی به مهارت‌ها، بهداشت مناسب و توانایی کار کردن، که در مجموع دنبال کردن راهبردها و فعالیت‌های معیشتی مختلف و دست‌یابی به اهداف معیشتی را برای افراد ممکن می‌سازد، اشاره دارد.

دارایی طبیعی یا سرمایه طبیعی به منابع طبیعی اشاره دارد که می‌تواند توسط مردم روستایی برای رسیدن به اهداف معیشتی آن‌ها به‌کار گرفته شود.

دارایی فیزیکی به زیرساخت‌های اساسی مانند جاده و کانال‌های آبرسانی و ابزارها و کالاهای تولیدی و سرمایه‌ای (مانند ماشین‌هایی از قبیل تراکتور و غیره)، که برای پشتیبانی از معیشت مورد نیاز است، اشاره می‌کند.

دارایی مالی به منابع مالی (مانند پول نقد، حساب‌های بانکی، دارایی‌های جاری، حقوق بازنشستگی، کمک‌ها و وجوه ارسالی مالی)، که برای حفظ معیشت حاضر یا بهتر کردن معیشت افراد در دسترس هستند، اطلاق می‌شود.

از نمونه دارایی نهادی می توان به این نمونه ها اشاره کرد: شرکت های سرمایه گذاری مشترک، شرکت های سرمایه گذاری محدود، شرکت های بیمه عمر که اندوخته اعضا را به شکل سبد سهام و اوراق قرضه نگهداری می کنند. این دسته از سرمایه گذاران به دلیل حجم بالای داد و ستدهایی که انجام می دهند همواره نقش به سزایی در عملکرد بازار و بهبود معیشت به عهده دارند. غیبت سرمایه گذاران نهادی در بازار اوراق بهادار پیامدهای جبران ناپذیری در پی خواهد داشت.

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل روستاییان بالای ۱۵ سال ساکن در مناطق روستایی شهرستان اردبیل است (۱۳۸۶) و مطالعه روی ۳۵۸ پرسش نامه صورت گرفته است. با داده های کسب شده و استفاده از فرمول ویژه آلفای کرونباخ در نرم افزار SPSS، پایایی بخش های مختلف پرسش نامه تحقیق (۰/۷۹) و (۰/۷۸) به دست آمد. در این پژوهش جهت نمونه گیری با توجه به اهداف و فرضیه تحقیق از روش طبقه ای (چند مرحله ای) استفاده گردید. برای انجام این نمونه گیری در مرحله اول تعداد خانوار روستاها به دست آمد سپس روستاها بر حسب تعداد خانوار در ۵ طبقه دسته بندی شدند. در ادامه جهت تعیین روستاهای منتخب، روستاهای مورد نظر از هر طبقه جمعیتی انتخاب شدند. معیار تعداد خانوار برای تعیین حجم نمونه روستاها مورد توجه قرار گرفته اند و برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده گردید و حجم نمونه ۳۵۸ نفر به دست آمد. اطلاعات به دست آمده با استفاده از شیوه های آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای تعیین تأثیر هر یک از متغیرهای سنت های فرهنگی بر معیشت پایدار و پیش بینی تغییرات مربوط به متغیر وابسته توسط متغیر مستقل از آزمون رگرسیون تک متغیره و چند متغیره استفاده شد و جهت تعیین رابطه همبستگی از ضریب پیرسون استفاده شد. همه عملیات آماری با استفاده از نرم افزار SPSS انجام شد و در خاتمه فرضیه های زیر مورد آزمون قرار گرفته است:

۱. سنت های فرهنگی بر معیشت پایدار روستایی تأثیر معنی داری دارد.
۲. آداب و رسوم بر معیشت پایدار روستایی تأثیر معنی داری دارد.
۳. باورها بر معیشت پایدار روستایی تأثیر معنی داری دارد.
۴. دانش ها و مهارت های سنتی بر معیشت پایدار روستایی تأثیر معنی داری دارد.

۵. ارزش‌ها و هنجارهای سنتی بر معیشت پایدار روستایی تأثیر معنی‌داری دارد.
۶. معنویت بر معیشت پایدار روستایی تأثیر معنی‌داری دارد.
۷. هویت بر معیشت پایدار روستایی تأثیر معنی‌داری دارد.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل در دو بخش توصیفی و استنباطی انجام شد. در بخش توصیفی نتایج زیر حاصل شد:

۴-۱. یافته‌های توصیفی

در خصوص ویژگی‌های فردی نمونه آماری مورد مطالعه، همان‌طور که در جدول شماره (۱) قابل مشاهده است، بیشتر پاسخ‌گوینان با فراوانی ۳۰۶ و ۸۵/۵ درصد مرد هستند و بیشترین تعداد نمونه (۴۵/۵ درصد) در گروه سنی زیر ۳۰ سال قرار دارند. بررسی وضعیت پاسخ‌گوینان بر حسب میزان تحصیلات نیز نشان می‌دهد که بیشتر پاسخ‌گوینان (۳۹/۹ درصد) دارای دیپلم هستند. بررسی وضعیت تأهل نیز نشان می‌دهد که ۶۴/۵ درصد پاسخ‌گوینان متأهل هستند و بررسی میزان سکونت در روستا نیز نشان می‌دهد که بیشتر پاسخ‌گوینان (۷۰/۴ درصد) بیشتر از ۲۰ سال است که در روستا سکونت دارند.

جدول شماره (۱). مشخصات فردی نمونه مورد مطالعه

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۳۰۶	۸۵/۵
زن	۵۲	۱۴/۵
جمع	۳۵۸	۱۰۰
سن	فراوانی	درصد
زیر ۳۰ سال	۱۶۳	۴۵/۵
۳۰-۴۰ سال	۱۰۷	۲۹/۹
۴۱-۵۰ سال	۷۴	۲۰/۷
بالای ۵۰ سال	۱۴	۳/۹
جمع	۳۵۸	۱۰۰

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد
بی سواد	۲	۰/۶
ابتدایی	۸۵	۲۳/۷
دیپلم	۱۴۳	۳۹/۹
کاردانی	۷۰	۱۹/۶
کارشناسی و بالاتر	۵۸	۱۶/۲
جمع	۳۵۸	۱۰۰
وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
متاهل	۲۳۱	۶۴/۵
مجرد	۱۲۷	۳۵/۵
جمع	۳۵۸	۱۰۰
مدت سکونت در روستا	فراوانی	درصد
کمتر از ۵ سال	۸	۲/۲
۵ تا ۱۰ سال	۴۲	۱۱/۷
۱۱ تا ۲۰ سال	۵۶	۱۵/۶
بیشتر از ۲۰ سال	۲۵۲	۷۰/۴
جمع	۳۵۸	۱۰۰

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی در جدول شماره (۲) نشان می‌دهد که میانگین آداب و رسوم ۳/۹۹، باورها ۳/۷۴، دانش‌ها و مهارت‌های سنتی ۳/۸۲، ارزش‌ها و هنجارهای سنتی ۳/۹۷، معنویت ۴/۷۸، هویت ۴/۱۸ و سنت‌های فرهنگی ۴/۰۸ است. نتایج حاصل از جدول شماره (۳) نشان می‌دهد که میانگین دارایی اجتماعی ۳/۵۴، دارایی انسانی ۳/۷۳، دارایی طبیعی ۳/۶۸، دارایی فیزیکی ۳/۸۹، دارایی مالی ۳/۴۱، دارایی نهادی ۳/۰۶ و معیشت پایدار ۳/۵۵ است.

جدول (۲). میانگین و انحراف معیار سنت‌های فرهنگی (متغیر مستقل) و ابعاد آن

آماره	آداب و رسوم باورها	دانش‌ها و مهارت‌های سنتی	ارزش‌ها و هنجارهای سنتی	معنویت	هویت	سنت‌های فرهنگی
میانگین	۳/۹۹	۳/۷۴	۳/۸۲	۴/۷۸	۴/۱۸	۴/۰۸
انحراف معیار	۰/۶۷	۰/۷۷	۰/۷۱	۰/۵۸	۰/۵۲	۰/۴۵

جدول شماره (۳). میانگین و انحراف معیار معیشت پایدار (متغیر وابسته) و ابعاد آن

آماره	دارایی اجتماعی	دارایی انسانی	دارایی طبیعی	دارایی فیزیکی	دارایی مالی	دارایی نهادی	معیشت پایدار
میانگین	۳/۵۴	۳/۷۳	۳/۶۸	۳/۸۹	۳/۴۱	۳/۰۶	۳/۵۵
انحراف معیار	۰/۶۹	۰/۶۰	۰/۵۸	۰/۵۶	۰/۷۹	۰/۸۳	۰/۴۹

۴-۲. یافته‌های استنباطی

طبق نتایج جدول شماره (۴) و با توجه به اینکه سطح معنی داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۵ بیش از ۰/۰۵ است، می‌توان گفت که توزیع متغیرهای تحقیق نرمال است و جهت تحلیل فرضیات می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

جدول شماره (۴). نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت تعیین نرمال بودن توزیع متغیرهای تحقیق

آماره	سنت‌های فرهنگی	معیشت پایدار
مقدار Z کولموگروف-اسمیرنوف	۰/۸۵	۰/۹۰
سطح معنی داری	۰/۳۱	۰/۲۴

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول شماره (۵)، نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که رابطه بین سنت‌های فرهنگی و مؤلفه‌های آن با معیشت پایدار در سطح معنی داری ۰/۰۱ مثبت است.

جدول شماره (۵). نتایج ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه بین دو متغیر

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری	تعداد نمونه
سنت‌های فرهنگی	معیشت پایدار	۰/۶۳	۰/۰۰۰	۳۵۸
آداب و رسوم	معیشت پایدار	۰/۴۹	۰/۰۰۰	۳۵۸
سنت‌های باورها	معیشت پایدار	۰/۵۸	۰/۰۰۰	۳۵۸
فرهنگی دانش‌ها و مهارت‌های سنتی	معیشت پایدار	۰/۵۷	۰/۰۰۰	۳۵۸
ارزش‌ها و هنجارهای سنتی	معیشت پایدار	۰/۳۵	۰/۰۰۰	۳۵۸
معنویت	معیشت پایدار	۰/۱۷	۰/۰۰۱	۳۵۸
هویت	معیشت پایدار	۰/۵۴	۰/۰۰۰	۳۵۸

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۶۰

دوره ۱۲، شماره ۴
زمستان ۱۳۹۸
پیاپی ۴۸

طبق نتایج جدول شماره (۵) و با توجه به اینکه سطح معنی داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۹ کمتر از ۰/۰۱ است. بنابراین می توان گفت که در حالت کلی بین سنت های فرهنگی و مؤلفه های آن با معیشت پایدار روستایی رابطه مثبت معنی داری وجود دارد و ضریب همبستگی بین دو متغیر ۰/۶۳ است و رابطه آداب و رسوم با ضریب (۰/۴۹)، باورها (۰/۵۸)، دانش ها و مهارت های سنتی (۰/۵۷)، ارزش ها و هنجارهای سنتی (۰/۳۵)، معنویت (۰/۱۷) و هویت (۰/۵۴) با متغیر وابسته معیشت پایدار مثبت شده است.

درخصوص نتایج رگرسیون تک متغیره براساس بتای استاندارد به دست آمده متغیرهای آداب و رسوم، باورها، دانش ها و مهارت های سنتی، ارزش ها و هنجارهای سنتی، معنویت و هویت به عنوان متغیرهایی بودند که بیشترین سهم را در میزان تغییرات متغیر وابسته داشتند. نتایج نشان داد که در حالت کلی سنت های فرهنگی ۰/۶۳ و متغیرهای آداب و رسوم ۰/۴۹، باورها ۰/۵۸، دانش ها و مهارت های سنتی ۰/۵۷، ارزش ها و هنجارهای سنتی ۰/۳۵، معنویت ۰/۱۷ و هویت ۰/۵۴ از تغییرات مربوط به معیشت پایدار روستاییان را پیش بینی می کنند. ضریب تعیین بیان گر این است که متغیرهای دیگری نیز در میزان بهبود معیشت پایدار روستاییان تأثیر گذار بوده اند که در مطالعه حاضر بررسی نشده است.

جدول شماره (۶). نتایج ضریب رگرسیون تک متغیره تأثیر سنت های فرهنگی بر معیشت پایدار روستایی

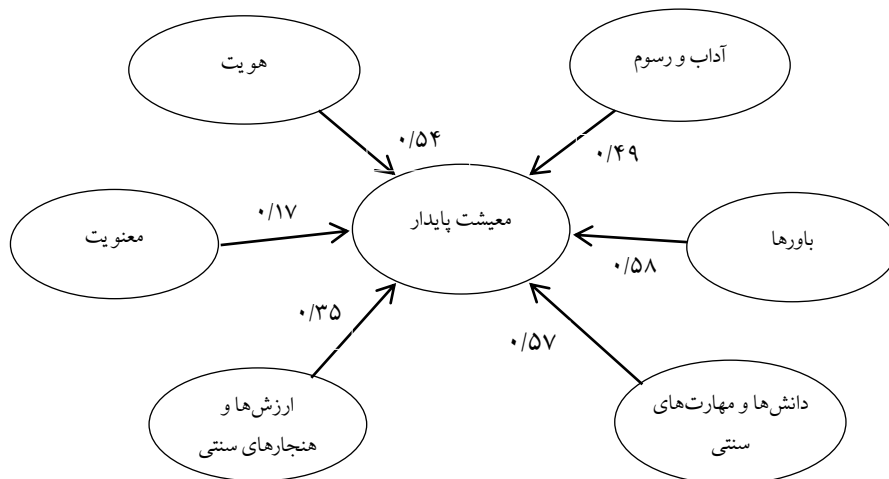
متغیر پیش بین	ضرایب غیر استاندارد		مقداره آزمون (T)	سطح معناداری (P)	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
	SE	BETA				
سنت های فرهنگی	۰/۰۴	۰/۶۹	۱۵/۶۹	۰/۰۰۰	۰/۴۰	۰/۴۰
آداب و رسوم	۰/۰۳	۰/۳۶	۱۰/۷۵	۰/۰۰۰	۰/۲۴	۰/۲۴
باورها	۰/۰۲	۰/۳۷	۱۳/۴۹	۰/۰۰۰	۰/۳۳	۰/۳۳
دانش ها و مهارت های سنتی	۰/۰۳	۰/۳۹	۱۳/۱۷	۰/۰۰۰	۰/۳۲	۰/۳۲
ارزش ها و هنجارهای سنتی	۰/۰۴	۰/۲۹	۷/۱۳	۰/۰۰۰	۰/۱۲	۰/۱۲
معنویت	۰/۰۷	۰/۲۳	۳/۳۰	۰/۰۰۱	۰/۰۳	۰/۰۳
هویت	۰/۰۴	۰/۵۱	۱۲/۲۸	۰/۰۰۰	۰/۲۹	۰/۲۹

جدول شماره (۷): نتایج ضریب رگرسیون چندمتغیره تأثیر سنت‌های فرهنگی بر معیشت پایدار روستایی

P	T	ضرایب غیر استاندارد		B	متغیر پیش بین
		BETA	SE		
۰/۰۰۱	۳/۲۹		۰/۲۸	۰/۹۳	مقدار ثابت
۰/۶۱	۰/۵۰	۰/۰۳	۰/۴۰	۰/۰۲	آداب و رسوم
۰/۰۰۱	۳/۳۴	۰/۲۳	۰/۰۴	۰/۱۴	باورها
۰/۰۰۰	۳/۹۹	۰/۲۶	۰/۰۴	۰/۱۷	دانش‌ها و مهارت‌های سنتی
۰/۵۹	۰/۵۳	۰/۰۲	۰/۰۵	۰/۰۳	معنویت
۰/۰۰۰	۶/۴۴	۰/۳۱	۰/۰۴	۰/۲۹	هویت

طبق نتایج جدول شماره (۷) و با توجه به ضرایب بتای به دست آمده می‌توان گفت در شرایطی که ابعاد سنت‌های فرهنگی به طور هم‌زمان وارد معادله رگرسیون چندمتغیره شوند، در آن صورت آداب و رسوم ۰/۰۳، باورها ۰/۲۳، دانش‌ها و مهارت‌های سنتی ۰/۲۶، معنویت ۰/۰۲ و هویت ۰/۳۱ از تغییرات مربوط به معیشت پایدار روستایی را پیش‌بینی می‌کنند. و متغیر ارزش‌ها و هنجارهای سنتی با توجه به این که به طور معنی‌دار کمکی به توان مدل نمی‌کرد از مدل حذف شد.

شکل شماره (۴). اهمیت نسبی متغیرهای مستقل در تبیین بهبود معیشت پایدار

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۶۲

دوره ۱۲، شماره ۴
زمستان ۱۳۹۸
پیاپی ۴۸

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در این مقاله پس از تعاریف و نظریه‌های ارائه شده پیرامون معیشت پایدار و سنت‌های فرهنگی می‌توان به این مهم دست یافت که سنت‌های فرهنگی می‌تواند تأثیر به‌سزایی در پایداری معیشت روستاییان داشته باشد. به عبارت دیگر، هدف این پژوهش نشان دادن چگونگی تأثیر سنت‌های فرهنگی بر پایداری معیشت جوامع روستایی می‌باشد. تأکید این مقاله بر این است که در فرایندهای توسعه و معیشت پایدار، بین آرمان‌های محلی و ارزش‌های سنتی هماهنگی کامل وجود داشته باشد و نیازهای محلی و ظرفیت منابع محلی اولویت‌بندی شوند و در برنامه‌ریزی‌ها مورد تأکید قرار گیرند. به‌طورکلی، پژوهش انجام‌شده نیاز به تحقیقات بیشتر را در زمینه ادغام و ترکیب رویکردهای جدید توسعه روستایی، مانند رویکرد معیشت پایدار با سنت‌های فرهنگی را روشن می‌سازد. از آنجا که در ایران کمتر به تأثیر سنت‌های فرهنگی بر معیشت پایدار روستایی پرداخته شده است، اما مروری بر آثار مکتوب تحقیقات سایر کشورها در خصوص سنت‌های فرهنگی و معیشت پایدار به‌عنوان یکی از چارچوب‌های تحلیلی مورد توجه به‌منظور توسعه روستایی و بررسی شکاف‌های میان آن‌ها، بیان می‌کند که سنت‌های فرهنگی پدیده‌ای پیچیده است که با وجود نادیده گرفته‌شدن، ابعاد آن می‌تواند در پایداری معیشت تأثیرگذار باشد. بدون شک یکی از راهبردهای جایگزین که می‌تواند با پایداری معیشت منجر به توسعه روستایی شود و مکمل سایر راهکارهای توسعه این مناطق باشد، سنت‌های فرهنگی موجود در روستاست. سنت‌های فرهنگی به عقیده محققین مزایای بسیاری دارد که می‌تواند آن را به یک ابزار مؤثر برای پایداری معیشت و از بین بردن فقر تبدیل کند. با توجه به اینکه پایه‌های آغازین اقتصاد در روستاها کشاورزی است؛ در فرایند تحولات اقتصاد روستایی در جهان، به نظر می‌رسد که بخش کشاورزی به‌تنهایی توانایی ایجاد تعادل در شاخص‌های اقتصاد روستاها و جمعیت این مناطق را نداشته و لزوم پرداختن به سایر ابعاد مرتبط با اقتصاد معیشت روستاییان بیش از پیش احساس می‌شود. متنوع کردن اقتصاد روستایی به سوی فعالیت‌های غیرکشاورزی، بدان معناست که نه تنها باید به رشد فعالیت‌های غیرکشاورزی روستایی، بلکه به افزایش و تنوع فعالیت‌های کشاورزی و غیرکشاورزی و منابع درآمدی

مکمل در راهبردهای معیشت خانواده‌های روستایی توجه کرد. ضرورت استفاده از ابعاد سنت‌های فرهنگی مثل توانایی، تجربه و مهارت پیشینیان، به‌عنوان یکی از راه‌حل‌های مناسب برای ایجاد اشتغال، افزایش درآمد روستاییان، جلوگیری از مهاجرت به شهرها و در نهایت توسعه کشور است. برای تعدادی از جوانان روستاها، چون فعالیت‌های کشاورزی نمی‌تواند به مقدار کافی برای آن‌ها تأمین درآمد کند، ترک کشاورزی، یعنی حرکت به سمت شهر و تلاش برای شروع سبک جدیدی از زندگی مطرح می‌شود. تحقیقات صورت‌گرفته درخصوص رابطه سنت‌های فرهنگی با معیشت پایدار روستایی نشان‌دهنده کارآمدی نظام‌های سنتی در فراهم‌ساختن معیشت پایدار برای مردم بومی است. موضوع مهم این است که سازمان‌های دولتی، در نبود تجربه و دانش‌های سنتی که حاصل تاریخ گذشتگان بوده، حتی با فناوری جدید نتوانسته‌اند به آن دست یابند.

نتایج تحلیل‌های آماری نشان داد که همبستگی مثبت و معناداری با ضریب $0/63$ بین متغیر سنت‌های فرهنگی و معیشت پایدار در مناطق روستایی وجود دارد. ضریب بتا نشان داد که سنت‌های فرهنگی $0/63$ از تغییرات مربوط به معیشت پایدار روستاییان را پیش‌بینی می‌کند. با توجه به یافته‌های این پژوهش مبنی بر تأثیر معنی‌دار سنت‌های فرهنگی بر معیشت پایدار روستایی پیشنهاد می‌گردد که در برنامه ریزی‌های توسعه روستایی سنت‌های فرهنگی بومی روستا به‌عنوان یکی از عناصر تأثیرگذار بر پایداری معیشت روستاییان، مورد تأکید قرار گیرند. توصیه می‌شود که ترویج و توسعه راهبردهای مؤثر و پایدار در سطح روستا براساس ظرفیت‌ها و دانش خود مردم باشد و برنامه‌ریزی‌های توسعه روستایی باید به سطوح داخلی و مردم محلی توجه داشته باشد. به عبارت دیگر، برنامه‌ریزی برای مردم باشد و پتانسیل فرهنگ و ارزش‌های سنتی موجود در روستا را به رسمیت بشناسد. هنگام ارائه فنون و روش‌های جدید برای بهبود معیشت روستاییان لازم است که انطباق آنان با مهارت‌ها و دانش‌های سنتی روستاییان مورد توجه قرار گیرد؛ در غیر این صورت کارایی نخواهند داشت و بیشتر تبعات منفی خواهند داشت و به نفع شیوه‌های سنتی رد خواهند شد. پیشنهاد می‌شود که در زمینه توسعه و پایداری جامعه، فرهنگ باید به‌عنوان پدیده‌ای حامی و انعطاف‌پذیر تلقی شود نه پدیده‌ای محدودکننده و مغایر با توسعه. با توجه به این

که از بین بردن فقر و بهبود معیشت از اهداف اساسی توسعه پایدار است لازم است که فرهنگ به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در این زمینه در مقوله توسعه پایدار گنجانده شود. اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی به روستاییان و مسئولان برنامه‌ریزی نسبت به ارزش و اهمیت سنت‌های فرهنگی موجود در روستا و تأثیرگذاری آن‌ها در توسعه روستایی، منطقه و ملی، ارتباط و پیوند مناسب بین مراکز علمی و متصدیان امر توسعه روستایی و استفاده بهینه از دستاوردهای مراکز علمی و دانشگاهی می‌تواند در متنوع کردن اقتصاد روستاها و در توسعه نقاط روستایی نقش مؤثری ایفا کند و در تمامی برنامه‌هایی که برای بهبود معیشت روستاییان در سطح روستا صورت می‌گیرد مردم فقیر در اولویت آن برنامه‌ها قرار گیرند. نگارندگان این مقاله پیشنهاد می‌کنند که در زمینه سنت‌های فرهنگی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر پایداری معیشت روستاییان در زمان حاضر، تحقیقات گسترده‌تر و عمیق‌تر صورت گیرد.

- اسمعیلی، فضل‌الله؛ خداداد، مهدی؛ ونحعی، مهدیه (۱۳۹۵). بررسی و تحلیل اثرات گردشگری بر معیشت پایدار روستاهای ساحلی: روستای چمخاله شهرستان لنگرود (صص ۱۲-۱). مجموعه مقالات سومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، گیلان، ایران.
- ایمانی‌زاده، امیرحسین (۱۳۹۳). نجات آذربایجان به کمک توریسم با رویکرد معیشت پایدار. روزنامه اعتماد، شماره ۳۰۰۶، ص ۴.
- توکلی، مرتضی؛ احمدی، شیرکوه، و فاضل‌نیا، غریب (۱۳۹۳). تحلیل عوامل مؤثر بر معیشت روستایی؛ مطالعه موردی شهرستان سردشت. جغرافیا و برنامه‌ریزی، ۵۸، ۸۱-۶۳.
- جمعه‌پور، محمود (۱۳۸۴). برنامه‌ریزی توسعه روستایی: دیدگاه‌ها و روش‌ها (چاپ اول). تهران: انتشارات سمت، تهران، صص ۵۶-۲۸.
- جمعه‌پور، محمود؛ و احمدی، شکوفه (۱۳۹۰). تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی؛ مطالعه موردی روستای برغان شهرستان ساوجبلاغ. پژوهش‌های روستایی، ۲(۱)، ۶۳-۳۳.
- جمعه‌پور، محمود؛ و کیومرث، نرجس (۱۳۹۱). بررسی اثرات گردشگری بر دارایی‌ها و فعالیت‌های معیشتی مردم در چارچوب معیشت پایدار گردشگری؛ مطالعه موردی روستای زیارت. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۷، ۸۷-۱۱۹.
- سجاسی قیداری، حمدالله؛ صادق‌لو، طاهره؛ و پالوچ، مجتبی (۱۳۹۲). اولویت‌بندی راهبردهای توسعه معیشت پایدار روستایی با مدل ترکیبی سوات-تاپسیس-فازی؛ مطالعه موردی شهرستان خداآبند. روستا و توسعه، ۱۶(۲)، ۹۰-۱۱۰.
- سجاسی قیداری، حمدالله؛ صادق‌لو، طاهره؛ و شکوری‌فرد، اسماعیل (۱۳۹۴). سنجش سطح دارایی‌های معیشتی در مناطق روستایی با رویکرد معیشت پایدار؛ مطالعه موردی روستاهای شهرستان تایباد. پژوهش‌ها و برنامه‌ریزی روستایی، ۱۵(۱)، ۱۹۷-۲۱۵.
- عبدالله‌زاده، غلامحسین؛ صالحی، خدیجه؛ شریف‌زاده، محمدشریف؛ و خواجه‌شاه‌کوهی، علیرضا (۱۳۹۴). بررسی تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی در استان گلستان. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال پنجم، شماره ۱۵، صص ۱۶۵-۱۴۸.
- عربون، ابوالقاسم؛ و عبدالله‌زاده، غلامحسین (۱۳۹۱). مقدمه‌ای بر توسعه پایدار کشاورزی (جلد اول؛ چاپ اول). تهران: انتشارات قصار.

قدیری معصوم، مجتبی؛ رضوانی، محمدرضا؛ جمعه‌پور، محمود؛ و باغبانی، حمیدرضا (۱۳۹۳). سطح‌بندی سرمایه‌های معیشتی در روستاهای گردشگری کوهستانی؛ مطالعه موردی دهستان بالا طالقان در شهرستان طالقان. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۴(۲)، ۱۸-۱.

کشاوری، مرضیه؛ و کرمی، عزت‌اله (۱۳۹۱). پایدارسازی معیشت روستایی چالش نظام ترویج کشاورزی در شرایط خشکسالی. پژوهش‌های روستایی، ۸(۵)، ۲۵-۱.

ویسی، فرزاد؛ و مرادزاده، مریم (۱۳۹۵). اثر گردشگری در ارتقاء معیشت پایدار روستایی؛ مطالعه موردی روستای سهولان، شهرستان مهاباد. سومین همایش سراسری کشاورزی و منابع طبیعی پایدار (صص ۱-۱۳)، ارومیه.

یعقوبی، ابوالحسن؛ چیدری، محمد؛ فعلی، سعید؛ و پزشکی‌راد، غلامرضا (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر مدیریت ریسک در بین کشاورزان گندم‌کار دیم شهرستان تفرش. فصلنامه ترویج علوم و آموزش کشاورزی ایران، ۸(۱)، ۹۱-۱۰۱.

Agrawal, A. (1995). Dismantling the divide between Indigenous and scientific knowledge. *Development and Change*, 26(3), 413-439. doi:10.1111/j.1467-7660.1995.tb00560.x

Ashley, C. & Carney, D. (1999). *Sustainable livelihoods: lessons from early experience*. DFID, London.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In: Richardson, J., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport, CT: Greenwood: 241-58.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In: Richardson, J., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport, CT: Greenwood: 241-58.

Briggs, J. (2008), Indigenous knowledge and development, In V. Desai and R. B. Potter, eds, *The Companion to Development Studies*, Hodder Education, London, 27: 107-125.

Carney, D. (1998). Sustainable rural livelihoods: What contribution can we make? London: DFID, 3: 20-50.

Carney, D., Drinkwater, M., & Rusinow, T., Wanmali, S., Singh, N., & Neefjes, K. (1999). *Livelihoods Approaches compared: A brief comparison of the livelihoods approaches of the UK Department for International Development (DFID), CARE, Oxfam and the United Nations Development Programme (UNDP)*.

Chambers, R. (2005). Ideas for development, Earth scan publication-London-Sterling VA, p 5. CHF. *Sustainable Livelihoods Approach Guidelines, Partners in Rural Development*, Chapel, Ottawa, Canada.

Chambers, R., & Conway, G. (1992). *Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century*. IDS Discussion Paper. 296.

- Daskon, C. & Binns, J.. (2009). Culture, tradition and sustainable rural livelihoods: Exploring the culture-development interface in Kandy, Sri Lanka. *Community Development Journal*, 44. doi: 10.1093/cdj/bsp019
- Daskon, C. D. (2010). Cultural resilience—the roles of cultural traditions in sustaining rural livelihoods: A case study from rural Kandyan Villages in central Sri Lanka. *Sustainability*, 2(4), 1080–1100. doi:10.3390/su2041080
- Davies, S., & Hossain, N. (2004). Livelihood adaptation, public action and Civil society: A review of the literature. *IDS working paper*, 57: 290- 325.
- Dearden, P., Roland, R., Allison, G. & Allen, C. (2002). Sustainable Livelihood Approaches: From the Framework to the Field: Supporting livelihoods guidance sheet. Department of International development University of Bradford, 50: 30–55.
- DFID (1999). Sustainable livelihoods guidance sheets. London, UK: DFID. Ellis, F. 2000, Rural Livelihoods and Diversity in Developing Countries Oxford, New York, NY: Oxford University Press.
- Elasha, B.O., Elhassan, N.G., Ahmed, H., & Zakiieldin, S. (2004). Sustainable livelihood approach for assessing community's resilience to climate variability and change: A case study from Sudan. Paper presented at the *Second International Conference on Climate Impacts Assessment (SICCIA)*, Grainau, Germany.
- Ellis, F. (2000). *Rural livelihoods and diversity in developing countries*. UK: Oxford University Press.
- Ellis, F. (2003). A livelihood approach to migration and poverty reduction. papers commissioned by the Development for International Development (DFID), 31, 1-45.
- Ellis, F., & Biggs, S. (2001). Evolving themes in rural development 1950s-2000s. *Development Policy Review*, 19(4), 437–448. doi:10.1111/1467-7679.00143
- Farrington, J., Carney, D., Ashley, C. & Turton, C. (1999). Sustainable livelihoods in practice: Early applications of concepts in rural areas. *Natural Resource Perspective*, 19, 20–53.
- Fouracre, P. (Jun. 19, 2001). *Transport and sustainable rural livelihoods*. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/TRANSPORT-AND-SUSTAINABLE-RURAL-LIVELIHOODS-Fouracre/762fcd27f3281592e3ebe67f91ac7f543f3a98e5>
- Kassa, K. & Eshetu, Z. (2014). Situation analysis of rural livelihoods and socioeconomic dynamics for sustainable rural development: The Case of Legehida Woreda district. *Journal of Agriculture and Environmental Management*, 3, 201-225.
- Kirshenblatet-Gimblett, B. (2004). Intangible heritage as meta-cultural production, *Museum International*, 56, 52–65.
- Mbaiwa, J. E., & Stronza, A. L. (2010). The effects of tourism development on rural livelihoods in the Okavango Delta, Botswana. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(5), 635–656. doi:10.1080/09669581003653500

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۶۸

دوره ۱۲، شماره ۴
زمستان ۱۳۹۸
پیاپی ۴۸

- McDonagh, J. & Bunning, S. (2009), Methodological approach, planning and analysis, field manual for local level land degradation assessment in Drylands, United Nations University (UNU), 12: 100-132.
- Morse, S. & McNamara, N. (2013). Sustainable livelihood approach: a critique of theory and practice, Guilford. University of Surrey.
- Pasteur, K. (2001). *Changing organizations for sustainable livelihoods: A map to guide change*. Brighton: Institute of Development Studies.
- Scoones, I. (1998). *Sustainable rural livelihoods: A framework for analysis* (IDS). Institute of Development Studies (IDS), 72: p 35.
- Seneviratne, A. K. (2005). *Central cultural dund and livelihood*. Ministry of Cultural Affairs Sri Lanka: Colombo, Sri Lanka.
- Serrat, O. (2008). The sustainable livelihoods approach. Manila. Available at: <https://www.adb.org>
- Shen, F. (2009). *Tourism and the sustainable livelihoods approach: Application within the Chinese context* (Unpublished doctoral dissertation), Lincoln University.
- Shen, F., Hughey, K. & Simmons, D. (2009). *Connecting livelihoods approach and tourism: A review of the literature toward integrative thinking* (Unpublished doctoral dissertation). Lincoln university.
- Shen, F., Hughey, k. & Simmons, D. (2009). Connecting livelihoods approach and tourism: A review of the literature toward integrative thinking (Unpublished doctoral dissertation). Lincoln university
- Solesbury, W. (2003). Sustainable livelihoods: A case Study of the evolution of DFID policy. *Working Paper 217*. doi:10.3362/9781780444598.006
- Tao, T. C. H. & Wall, G. (2009). Tourism as a sustainable livelihood strategy tourism management, *Tourism Management*, 30(1), 90-98. doi: 10.1016/j.tourman.2008.03.009
- Tao, T. C. H., Wall, G., & Susan, W. (2010). Culture and Sustainable Livelihoods, 29(1), 1-21.
- Timalsina, K.P. (2007). Rural Urban Migration and Livelihood in the Informal Sector: A Study of Street Vendors of Kathmandu Metropolitan City, Nepal.
- Trisa, M.C. & Jeffrey, T. (2010). *Economics and Culture*. Cambridge University Press, Cambridge.
- WCED (1987). *Food2000: Global policies for sustainable agriculture*. London: Zed Books, London.